

राष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः, तिरुपतिः
National Sanskrit University
A Central University established by an Act of Parliament
(Formerly Rashtriya Sanskrit Vidyapeetha, Deemed to be University)
Tirupati - 517 507

पुराणेतिहासविभागः

आचार्यः

** SYLLABUS **

Pattern of Marks

(Following pattern will be followed for each paper in each semester)

(External Assessment = 70 Marks for Written Examination)

10 objectives × 01 marks	=	10 Marks
2 (out of 4) × 05 marks	=	10 Marks
2 (out of 4) × 10 marks	=	20 Marks
2 (out of 4) × 15 marks	=	30 Marks
Total	=	70 Marks

(for Internal Assessment = 30 Marks)

Objectives type Questions (Class Test)	=	10 Marks
Paper presentation in Departmental Seminar	=	10 Marks
Assignment	=	10 Marks
Total	=	30 Marks

Grand Total = 70 Marks + 30 Marks = 100 Marks

ACHARYA PROGRAMME (ABC Act. Section 6 (e) of 8)

Acharya in Puranetihasa

DEPARTMENT OF PURANETIHASA

DISCIPLINE SPECIFIC CORE (DSC) Programme

Acharya 1st year
Semester- I**Course Code :** DSC-1**Course Title :** अष्टादशपुराणपरिचयः पर्यालोचनञ्च**Objectives of the Course:**

- ❖ भगवतः निश्वासरूपापौरुषेयवेदवत् पुराणानि भारतीयसंस्कृतेः मूलाधाररूपेण भवन्ति ।
- ❖ छात्राणां कृते पुराण रहस्यज्ञानस्य आवश्यकम् अनुभूय व्यासदेवः पुराणानि रचयामास अतः पत्रे पुराणमहत्त्वं पुराणलक्षणं सात्विकराजसिकतामसिकपुराणानां विषयसारः वर्णितो अस्ति।

Unit -1 (पुराणशब्दस्य व्युत्पत्तिः लक्षणादि)

- पुराणशब्दस्य व्युत्पत्तिः
- पुराणकर्तुः परिचयः
- पुराणलक्षणम्
- पुराणानां वर्गीकरणम्
- पुराणानाम् अष्टादशसंख्यामाहात्म्यम्
- विष्णोः अवयवकल्पनम्

Unit -2 (सात्विकपुराणानां परिचयः)

- विष्णुपुराणम्
- भागवतपुराणम्
- नारदीयपुराणम्
- गरुडपुराणम्
- पद्मपुराणम्
- वराहपुराणम्

Unit -3 (राजसिकपुराणानां परिचयः)

- ब्रह्माण्डपुराणम्
- ब्रह्मपुराणम्
- ब्रह्मवैवर्तपुराणम्
- मार्कण्डेयपुराणम्
- वामनपुराणम्
- भविष्यपुराणम्

Unit -4 (तामसिकपुराणानां परिचयः)

- मत्स्यपुराणम्
- लिङ्गपुराणम्
- कूर्मपुराणम्
- शिवपुराणम्
- स्कन्दपुराणम्
- अग्निपुराणम्

Unit - 5 (इतिहासपरिचयः)

- रामायणस्य संक्षिप्तपरिचयः
- महाभारतस्य संक्षिप्तपरिचयः

Outcomes of the course :

- ❖ स्वशास्त्रे प्रवेशाय अपेक्षितविषयः परिज्ञानम् ।
- ❖ छात्राः पुराणेतिहासे प्रमाणानां प्राथमिकः परिचयः प्राप्नोति ।
- ❖ स्वशास्त्रे गम्भीरविषयाणाम् अवगमनसामर्थ्यं वर्धते ।

सहायकग्रन्थौ -

- 1)पुराणपर्यालोचनम्, प्राप्तिस्थानम् - नागपब्लिशर्स, 11 ए./वि.ए.जवाहर नगर, दिल्ली – 110007 सम्पादकः - नागशरण सिंह
- 2)अष्टादशपुराणपरिचयः, सामवेदी प्रकाशनम्, पुरी

Acharya 1st year Semester- I

Course Code : DSC-2

Course Title : श्रीमद्भागवतमहापुराणम् - (दशमस्कन्धे पूर्वार्धे 11-35 अध्यायाः)

Objectives of the Course :

पुराणतिलकश्रीमद्भागवते दशमस्कन्धे छात्राणां बौधिकविकासाय अन्तस्सम्बन्धवर्धनाय च परिपूर्णावतारस्वरूपश्रीकृष्णस्य लीलायाः विषये वर्णितमस्ति । यथा श्रीकृष्णस्य बाल्यलीलातः महारासलीलां यावत् विषयाः वर्णिताः सन्ति ।

Unit -1 (11-15 अध्यायाः)

- भागवतमाहात्म्यम्
- दशमस्कन्धमाहात्म्यम्
- श्रीकृष्णस्यवृन्दावनगमनम्
- वत्सासुरवकासुरयोः उद्धारः
- अघासुरस्य वधवृत्तान्तम्

Unit -2 (16-20 अध्यायाः)

- ब्रह्मणः मोह भङ्गम्
- ब्रह्मणः भगवत्स्तुतिः

- धेनुकासुर वधवृत्तान्तम्
- कालियमर्दनम्
- गोपालबालकानामुद्धारः

Unit -3 (21-25 अध्यायाः)

- प्रलम्बासुरस्योद्धारः
- दावाग्निवृत्तान्तम्
- शरदृत्तुवर्णनम्
- वेणुगीतवृत्तान्तम्
- वस्त्रहरणम्
- यज्ञपत्नीणाम् अनुग्रहप्रकारम्

Unit -4 (26-30 अध्यायाः)

- गोवर्द्धनधारणम्
- इन्द्रयज्ञनिवारणम्
- श्रीकृष्णस्याभिषेकः

Unit -5 (31-35 अध्यायाः)

- रासलीलावर्णनम्
- वरुणलोकान् नन्दस्योद्धारः
- गोपिकागीतम्
- भगवतः आविर्भावः
- महारासः
- सुदर्शनशङ्खचुडयोः उद्धरणम्
- युगलगीतवर्णनम्

Outcomes of the course :

- ❖ छात्राणां बौद्धिकविकासाय अन्तःसम्बन्ध वर्धनाय च भगवतः श्रीकृष्णस्य लीलायाः वर्णनं विद्यते।
- ❖ श्रीकृष्णस्य अलौकिक लीला पठनेन छात्राणां मनसि भक्तिभावस्य वर्धनं भवेत्।

मूलग्रन्थः – श्रीमद्भागवतमहापुराणम्, आर्. वेङ्कटेश्वर सभाध्यक्षः, आनन्दमुद्रणालयः, मद्रास - 1910

सहायकग्रन्थाः - श्रीमद्भागवतमहापुराणम् - श्रीश्रीधरस्वामिविरचितभावार्थदीपिका
 श्रीमद्भागवतमहापुराणम् - श्रीवीरराघवनिर्मिता भागवतचन्द्रचन्द्रिका
 श्रीमद्भागवतमहापुराणम् - श्रीविजयध्वजविलिखिता पदरत्नावली
 श्रीमद्भागवतमहापुराणम् - गङ्गासहायकृता अन्वितार्थप्रकाशिका

प्राप्तिस्थानम् - गीताप्रेस, गोरखपुर, उत्तरप्रदेश

**Acharya 1st year
Semester- I**

Course Code : DSC-3

Course Title : वराहपुराणे श्रीवेङ्कटाचलक्षेत्रमाहात्म्यम् (प्रथमो भागः)

Objectives of the Course:

छात्राणां कृते भारतीय संस्कृतेः पूर्णज्ञानाय वेङ्कटाचलक्षेत्रस्य अनुशीलनं अत्यन्तावश्यकं निधाय अस्मिन् पत्रे विषयः प्रतिपादितो वर्तते। यथा श्वेतवराहकल्पवृत्तान्तं श्रीवेङ्कटाचलस्थतीर्थानां वर्णनं, कश्यपादिवंशानां विवरणं च उल्लेखितो वर्तते।

Unit -1 (1-6 अध्यायाः)

- श्वेतवराहकल्पवृत्तान्तकथनम्
- वैकुण्ठाद्भगवत्क्रीडाचलानयनम्
- सूतकृतस्वामिपुष्करिणीमाहा-त्म्यवर्णनम्
- क्रीडाद्रिप्रविष्ट श्रीवराहदिव्यवैभववर्णनम्
- क्रीडाद्रेः कारणभेदेनानेकनामानुवर्णनम्

Unit -2 (7-12 अध्यायाः)

- कपिलादिसप्तदशतीर्थमाहात्म्यम्
- श्रीवेङ्कटाद्रिं प्रति श्रीरामगमनम्
- ब्रह्मादीनां श्रीवेङ्कटाचलागमनम्
- दशरथेन श्रीवेङ्कटाचलवासिमहर्षिचरित्रदर्शनम्

Unit -3 (13-18 अध्यायाः)

- श्रीभगवदाविर्भावघट्टः
- अगस्त्यादिकृतभगवत्स्तुतिः
- सनकादिकृतभगवत्स्तुतिः
- ब्रह्मकृतभगवत्स्तुतिः
- शङ्करस्य शेषाचलाग्नेयदिगवस्थानप्राप्तिः

Unit -4 (19-24 अध्यायाः)

- भगवन्तमुद्दिश्य दशरथकृतपुत्रप्रार्थना
- श्रीवेङ्कटेशमहोत्सववैभववर्णनम्
- श्रीवेङ्कटाद्रीशवैभवप्रशंसा
- ब्रह्मादीनां स्वावासगमनम्
- फल्गुनीतीर्थमाहात्म्यम्
- जाबालितीर्थमाहात्म्यम्
- श्रीवेङ्कटेशस्य कलिदोषोपदत्तेषु विशेषतः कृपाधिक्यवर्णनम्

Unit -5 (25-30 अध्यायाः)

- सनकसन्दनतीर्थमाहात्म्यम्
- श्रीवेङ्कटेशाष्टोत्तरशतनामावलिः
- महर्षिकृतभगवत्स्तुतिः

➤ सूतं प्रति शौनकादिस्तुतिः

Outcomes of the course :

- ❖ भारतीय संस्कृतेः पूर्णज्ञानाय वेङ्कटाचलक्षेत्रस्य अनुशीलनम् अत्यन्तावश्यकम्।
- ❖ तेन श्रीश्वेतवराहकल्पवृत्तान्तं श्रीवेङ्कटाचलतीर्थाणां विशिष्टविवरणं प्राप्तुं शक्यते।

मूलग्रन्थः - श्रीवेङ्कटाचलक्षेत्रमाहात्म्यम् - प्रो. रघुनाथाचार्येण सम्पादितम् T.T.D., Tirupati वेङ्कटाचलइतिहासमाल

सहायकग्रन्थाः - वेङ्कटाचलमाहात्म्यम् कलारत्नाकरमुद्राक्षरशाला, चेन्नै, प्रस्तावनालेखकः - रामकिशोरदासजी (तेलुगु)

**Acharya 1st year
Semester- I**

Course Code : DSC-4

Course Title : श्रीमद्रामायणम् (सुन्दरकाण्डे 1-20 सर्गाः)

Objectives of the Course :

- ❖ छात्राणां सामाजिकनैतिकावबोधनाय श्रीमद्रामायणस्य पूर्णज्ञानम् आवश्यकमस्ति ।
- ❖ तत्रापि सुन्दरकाण्डं सनातनधर्मस्य रक्षाकवचं भवति।
- ❖ अतः तत्र सुन्दरकाण्डस्य संक्षिप्तपरिचयात् आरभ्य हनुमतः सीतान्वेषणेन सह सीताशोकवर्णनं यावत् अत्र उक्तं वर्तते।

Unit -1 (1-4 सर्गाः)

- सुन्दरकाण्डस्य संक्षिप्तपरिचयः
- श्रीमद्रामायणस्य वर्णनम्
- हनुमतस्य समुद्रलङ्घनम्
- मैनाकमनुमतयोः सम्भाषणम्
- सुरसाहनुमतयोः युद्धम्

Unit -2 (5-8 सर्गाः)

- सिंहिकायाः वधः
- लङ्कापुरीवर्णनम्
- चन्द्रशोभावर्णनम्
- लङ्कानिहनुमतयोः युद्धः
- अन्तपुरे सीतायाः अन्वेषणम्

Unit -3 (9-12 सर्गाः)

- राक्षसाणां गृहेषु सीतायाः अन्वेषणम्
- रावणभवनस्य वर्णनम्
- पुष्पकविमानस्य वर्णनम्
- रावणस्य अन्तपुर वर्णनम्
- मन्दोदरीं दृष्ट्वा हनुमतस्य भ्रान्ति वर्णनम्

Unit -4 (13-16 सर्गाः)

- शयनमन्दिरे रावणभार्यादिनां वर्णनम्

- सीतायाःअन्वेषणम् विधिम्
- सीतामृता इति चिन्तनेन हनुमतस्य दुःख
- अशोकवादिकाः शोभाम्

Unit -5 (17-20 सर्गाः)

- अशोकवृक्षे स्थिता हनुमतेन कृत सीतायाः अन्वेषणम्
- सीतायाः शीलसौन्दर्यवर्णनम्
- सीतादर्शनेन हनुमतस्य सन्तोषम्
- हनुमतस्य सीतायाः दर्शनम्
- सीताशोक वर्णनम्
- रावण सीतायाः प्रलोभनम्

Outcomes of the course :

- ❖ छात्राणां सामाजिक नैतिकावबोधनाय श्रीमद्रामायणस्य पूर्णताम् आवश्यकमस्ति । -
- ❖ सनातनधर्मस्य रक्षा कवचं सुन्दराकाण्डम् ।

मूलग्रन्थः - श्रीमद्वाल्मीकिरामायणप्रधानविषयानुक्रमणिका खेमराजश्रीकृष्णदास, श्रीवेङ्कटेश्वर (स्टीम), मुद्रणालयः - मुम्बाई

सहायकग्रन्थः - तिलक- रामायणशिराणिगोविन्दराजीयभूषणटीकात्रयसमलंकृतम्

Acharya 1st year Semester- II

Course Code : DSC-5

Course Title : श्रीमद्भागवतमहापुराणम् - (दशमस्कन्धे उत्तरार्धे 50-75 अध्यायाः)

Objectives of the Course :

समग्रजगति धर्मदूरीणां कृते दुर्लभग्रन्थत्वेन एषः भागवतग्रन्थः परिगण्यते। अतः छात्राणां मनसि आदिदैविक आदिभौतिक आध्यात्मिकादित्रितापनाशकश्रीमद्भागवतग्रन्थान्तर्गतदशमस्कन्धस्य उत्तरार्धस्य नियोजनं कृतं वर्तते। अत्र श्रीमद्भागवतमाहात्म्यात् आरभ्य राजसूययज्ञे दुर्योधनस्य अपमानप्रसङ्ग यावत् विषयाः प्रतिबोधिताः सन्ति।

Unit -1 (50-55 अध्यायाः)

- श्रीमद्भागवतमाहात्म्यम्
- दशमस्कन्धमाहात्म्यम्
- जरासन्धसाकं कृष्णस्य युद्धवर्णनम्
- द्वारिकापुरी निर्माणम्
- कालयवनवृत्तान्तम्

Unit -2 (56-60 अध्यायाः)

- मुचुकुन्दवृत्तान्तम्
- बलरामविवाहः
- रुक्मण्याः सन्देशः
- रुक्मणिहरणम्

- रुक्मीकृष्णयोः मध्येयुद्धः
- श्रीकृष्णरुक्मण्ययोः पाणिग्रहणम्
- प्रद्युम्नःजन्मवृत्तान्तम्
- संवरासुरवधः

Unit -3 (61-65 अध्यायाः)

- स्यमन्तकमणि उपाख्यानम्
- भौमासुरस्योद्धारः
- श्रीकृष्णरुक्मणिसंवादः
- रुक्मीहननम्
- उषाऽनिरुद्धयोः मेलनम्
- वाणासुरकृष्णयोर्मध्येयुद्धः
- नृगराजवृत्तान्तम्

Unit -4 (66-70 अध्यायाः)

- पौण्ड्रक
- काशिराज
- द्विविदच उद्धारः
- शाम्बविवाहवृत्तान्तम्
- भगवन्तः गृहचर्या
- शिशुपालस्योद्धारः

Unit -5 (71-75 अध्यायाः)

- राजसूययज्ञायोजनम्
- राजसूययज्ञपूर्तिः
- दुर्योधनस्यापमानम्

Outcomes of the course :

- ❖ श्रीमद्भागवतपुराणे दशमस्कन्धे छात्राणां बौद्धिकविकासाय ग्रन्थस्य आवश्यकता वर्तते । 35 – 11
- ❖ छात्राणां मनसि आदिभौतिकाध्यात्मिकादि दशमस्कन्धस्य नियोजनं कृतं वर्तते । - श्रीमद्भागवत – त्रितापनाशक -
- ❖ समग्रजगति धर्मदूरीणां कृते दुर्लभग्रन्थत्वेन एषः ग्रन्थः परिगण्यते ।

मूलग्रन्थः – श्रीमद्भागवतमहापुराणम्, आर्. वेङ्कटेश्वर सभाध्यक्षः, आनन्दमुद्रणालयः, मद्रास - 1910

सहायकग्रन्थाः - श्रीमद्भागवतमहापुराणम् - श्रीश्रीधरस्वामिविरचितभावार्थदीपिका

श्रीमद्भागवतमहापुराणम् - श्रीवीरराघवनिर्मिता भागवतचन्द्रचन्द्रिका

श्रीमद्भागवतमहापुराणम् - श्रीविजयध्वजविलिखिता पदरत्नावली

श्रीमद्भागवतमहापुराणम् - गङ्गासहायकृता अन्वितार्थप्रकाशिका

प्राप्तिस्थानम् - गीताप्रेस, गोरखपुर, उत्तरप्रदेश

Acharya 1st year
Semester- II

Course Code : DSC-6

Course Title : वराहपुराणे श्रीवेङ्कटाचलक्षेत्रमाहात्म्यम् (द्वितीयभागः)

Objectives of the Course :

- ❖ अखण्डकोटिब्रह्माण्डनायकस्य सच्चितान्द्रीपुरुषोत्तमस्य कोटिकैवल्यनायकस्य श्रीजगन्नाथस्य निवासस्थानम् उत्कलप्रदेशस्थपुरुषोत्तमक्षेत्रम् विश्वविदितम् अस्य क्षेत्रस्य प्राशस्त्यं सारभूतत्वेन वर्णयति पुराणाग्रगण्यं स्कन्दपुराणम्।
- ❖ अतः छात्राणाम् अस्य क्षेत्रस्य वैशिष्ट्यवगमनाय श्रीजगन्नाथ-लीलावबोधनाय आत्मविकासाय च शास्त्रमिदं योजितमस्ति।
- ❖ अत्र पुरुषोत्तमक्षेत्रमाहात्म्यतः विल्वेश्वरक्षेत्रमाहात्म्यं यावत् बहवः भावगर्भकविषयाः प्रतिपादिताः सन्ति।

Unit -1 (1-2 अध्यायाः)

- नारदस्य सुमेरुशिखरस्ययज्ञवराहदर्शनम्
- धरणीवराहसंवादः
- शेषाचलस्य सर्वपर्वतातिशायित्ववर्णनम्
- कुमारधारामाहात्म्यम्
- तुम्बुतीर्थमाहात्म्यम्

Unit -2 (3-4 अध्यायाः)

- पाण्डवतीर्थमाहात्म्यम्
- देवतीर्थमाहात्म्यम्
- वराहस्य भगवतो धरण्या लाकं शेषाचलागमनम्
- अगस्त्यप्रार्थनया भगवतः सर्वजनदृग्गोचरत्ववर्णनम्
- आकाशराजस्य धरण्याख्यपत्न्यां वसुदानाख्यसुतोत्पत्तिः

Unit -3 (5-6 अध्यायाः)

- नारदोदीरित पद्मावतीशरीरलक्षणानि
- पद्मावत्याः स्वसखीभिः साकं पुष्पाटवीगमनम्
- पद्मावतिदर्शनेन श्रीनिवासस्य मोहप्राप्तिः
- पद्मावतीनिवेदित भगवद्भागवतयोर्लक्षणानि
- पद्मावती परिणयघट्टः
- श्रीनिवासस्य रङ्गदासकृतदिव्योद्यानमण्डपनिर्माणादिनि
- स्वरूपानुसन्धानेनलज्जितं रङ्गदासं प्रति श्रीनिवासवचनम्

Unit -4 (7-8 अध्यायाः)

- तोण्डमान्नृपस्य मृगयार्थं श्रीशेषाचलागमनम्
- तोण्डमान्नामकनृपवृत्तान्तः
- तोण्डमान्नृपं प्रति रेणुकोक्तिः
- वसोर्वल्मीके श्रीवराहसन्दर्शनम्

- अस्थिसरोवरमाहात्म्यम्
- कुर्वग्रामस्थकुलावंशजभीमाख्यभक्तोदन्तः
- श्रीनिवासकृपया तोण्डमान्नृपस्य सारूप्यप्राप्तिः

Unit -5 (9-10 अध्यायाः)

- वराहपुराणमाहात्म्यश्रवणपठनफलश्रुतिः

Outcomes of the course :

- ❖ छात्राणां वराहक्षेत्रस्य वैशिष्ट्यावगमनाय श्रीवेङ्कटेशलीलावोधनाय आत्मविकासाय च शास्त्रमिदं योजितम् ।
- ❖ सचिदानन्द श्रीपुरुषोत्तमस्यश्रीवेङ्कटेशस्य निवासस्थानम् आन्ध्रप्रदेशस्थ तिरुमालाक्षेत्रम् । ,
- ❖ अस्य क्षेत्रस्य प्रासस्त्यं वराहपुराणं सारभूतत्वेन वर्णयति ।

मूलग्रन्थः - श्रीवेङ्कटाचलक्षेत्रमाहात्म्यम् - प्रो. रघुनाथाचार्येण सम्पादितम् - T.T.D., Tirupati वेङ्कटाचलइतिहासमाला

सहायकग्रन्थः - वेङ्कटाचलमाहात्म्यम्, कलारत्नाकरमुद्राक्षरशाला, चेन्नै, प्रस्तावनालेखकः - रामकिशोरदासजी (तेलुगु)

Acharya 1st year Semester- II

Course Code : DSC-7

Course Title : अग्निपुराणम् (1-20 अध्यायाः)

Objectives of the Course:

- ❖ विद्यार्थीनां कृते भारतीयसभ्यतायाः विशेषावगमनाय अग्निपुराणस्य आवश्यकता वर्तते ।
- ❖ अतः अग्निपुराणसंक्षिप्तपरिचयात् आरभ्य सृष्टिवर्णेन सह श्रीकृष्णस्वम्भुकश्ययादिवंशानां विषयप्रतिपादनं कृतमस्ति।
- ❖ अतः छात्राणाम् अग्निपुराणपठनेन सर्वाङ्गिकविकासः भवति ।

Unit -1 (1-4 अध्यायाः)

- अग्निपुराणस्य संक्षिप्तपरिचयः
- अग्निवसिष्ठयोः संवादम्
- मत्स्यावतारकथा वर्णनम्
- समुद्रमंथनं
- वामन
- नृसिंह
- वराह
- परशुरामावतार कथा वर्णनम्

Unit -2 (5-8 अध्यायाः)

- श्रीरामावतारवर्णनम्
- अयोद्धाकाण्डस्य वर्णनम्
- अरण्यकाण्डवर्णनम्
- किसकिन्धाकाण्डवर्णनम्
- सुन्दराकाण्डवर्णनम्

Unit -3 (9-12 अध्यायाः)

- युद्धकाण्डवर्णनम्
- उत्तराकाण्डवर्णनम्
- अग्निपुराणे हरिवंशवर्णनम्
- भारताख्यानम्
- कौरवपाण्डवयोर्मध्येयुद्धस्य परिणामः
- यदुकुलविनाशः
- पाण्डवानां स्वर्गगमनम्

Unit -4 (13-16 अध्यायाः)

- बुद्ध तथा कल्कि अवतारवर्णनम्

Unit -5 (17-20 अध्यायाः)

- सृष्टिवर्णन प्रक्रिया
- श्रीकृष्णालिलावर्णनम्
- स्वयम्भुवमनुवंशवर्णनम्
- कश्यपादिवंशवर्णनम्
- स्वर्गवर्णनम्
- भरतवंशवर्णनम्
- प्रश्नाध्यायस्य महत्वम्

Outcomes of the course :

- ❖ विद्यार्थीनां कृते भारतीयसभ्यतायाः विशेषावगमनाय अग्निपुराणस्य नियोजनम् ।
- ❖ ग्रन्थेऽस्मिन् सह श्रीकृष्ण कश्यपादिवंशानाम् ऐतिहासिकविषयप्रतिपादनं कृतमस्ति । –
- ❖ अनेन पठनेन छात्राणां सर्वाङ्गिकविकासः भवति ।

मूलग्रन्थः – अग्निपुराणम् श्रीमन्महर्षिकृष्णद्वैपायनव्यासप्रणीतम्

हिन्दीभूमिका - विषयानुक्रमणी-संस्कृतटिप्पणिभिस्सहितम्

सम्पादकः - श्रीबलदेवोपाध्यायः

प्रकाशकः - चौखम्बा संस्कृतसंस्थानम्, वाराणसी

सहायकग्रन्थः – अग्निपुराणम्, एम्.एन्.दत्त कस्मो प्रकाशनम् राणी कपुर, 24, वन्साइ राड, दिल्ली – 220002

Acharya 1st year
Semester- II

Course Code : DSC-8

Course Title : महाभारतम् (शान्तिपर्वणि 1-30 अध्यायाः)

Objectives of the Course:

- ❖ यदिहस्ति तद"नान्यत्र यद न इह अस्ति न तत् क्वचित् इति "महाभारतवाक्यनुसारं छात्राणाम् इतिहासज्ञानाय आर्षपरम्परागौरवप्राप्त्यर्थं च पाठ्यक्रमेऽस्मिन् महाभारतसंक्षिप्तपरिचयाद् आरभ्य युधिष्ठिरस्य शोकनिवारणं यावत् शान्तिपर्वनिगदिताः वहबः विषयाः उपपादिताः सन्ति ।

Unit -1 (1-6 अध्यायाः)

- महाभारतस्यसंक्षिप्तपरिचयः
- युधिष्ठिरनारदसंवादः
- कर्णशापप्रसङ्गः
- कर्णकृतेः ब्रह्मास्त्रप्राप्तिः
- परशुरामशापः
- कलिङ्गकन्याहरणम्

Unit -2 (7-12 अध्यायाः)

- युधिष्ठिरअर्जुनयोः संवादम्
- युधिष्ठिरस्य व्याकुलता
- कर्णस्यपराक्रमम्
- युधिष्ठिरः कुन्तीं प्रति शापः
- युधिष्ठिरस्यवनगमनप्रस्तावः

Unit -3 (13-18 अध्यायाः)

- युधिष्ठिरस्य वैराग्यकारणानि
- युधिष्ठिरभीमयोः संवादम्
- युधिष्ठिरं प्रति अर्जुनस्य गृहस्थाश्रमाचरणोपदेशः
- सहदेवयुधिष्ठिरयोः संवादम्
- नकुलयुधिष्ठिरयोः संवादम्
- राजदण्डमाहात्म्यम्, यज्ञार्थमुपदेशः

Unit -4 (19-24 अध्यायाः)

- शङ्खलिखितयोः प्रसङ्गः
- हयग्रीवचरित्रवर्णनम्
- क्षत्रियधर्मस्य प्रसंसा
- व्यासयुधिष्ठिर संवादः
- अश्मोजनकयोः संवादः

- धनत्यागस्य माहात्म्यम्
- युधिष्ठिरस्य शोकनिवारणम्

Unit -5 (25-30 अध्यायाः)

- महर्षिनारदपर्वतयोः उपाख्यानम्

Outcomes of the course :

- ❖ यदिहस्ति तदनान्यत्र यद् न इह अस्ति न तत् ' क्वचित् ' इति महाभारतवाक्यानुसारं छात्राणां ज्ञानसम्पादनं भवति ।
- ❖ आर्षपरम्परागौरवप्राप्त्यर्थं बहवः विषयाः अत्र उपपादिताः सन्ति ।
- ❖ शान्तिपर्वण अध्ययनेन छात्राणां नैतिक राजनैतिकज्ञानं च वर्द्धते । – सामाजिक –

मूलग्रन्थः - महाभारतम् - एम्.एन.दत्तेन सम्पादितम्, भाग- 7 परिमलपब्लिकेशन्स, 27/28, शक्तिनगर, दिल्ली -110007

Acharya 2nd year Semester- III

Course Code : DSC-9

Course Title : श्रीमद्भागवतमहापुराणम् - (एकादशस्कन्धे 11-25 अध्यायाः)

Objectives of the Course :

पुराणदर्पणश्रीमद्भागवतपुराणानुसारं मुक्तेः प्रधानसाधनानि त्रीणि भवन्ति यथा निष्कामकर्म ध्यानं शान्तिः च। मानवस्य परमलक्ष्यं भवति मोक्षप्राप्तिः। अतः छात्राणां कृते जीवन्मुक्तिलक्ष्यनिर्माणाय श्रीमद्भागवतपुराणान्तर्गत-एकादशस्कन्धस्य नियोजनं कृतं वर्तते। अत्र यदुवंशशापात् आरभ्य साङ्ख्ययोगप्रसङ्गं यावत् निरूपितमस्ति।

Unit – 1 (11 – 13 अध्यायाः)

- लौकिकपारलौकिकभोगानां निसारत्ववर्णनम् ।
- भक्तलक्षणम् ।
- वद्धमुक्तलक्षणम् ।
- सत्सङ्गमहत्वम् ।
- हंसावतारवर्णनम् ।

Unit – 2 (14– 16 अध्यायाः)

- भक्तियोगमहत्वम् ।
- ध्यानविधिनिरूपणम् ।
- योगसिद्धिवर्णनम् ।
- योगसिद्धिलक्षणम् ।
- भगवद्विभूतीनां वर्णनम् ।

Unit – 3 (17– 19 अध्यायाः)

- वर्णाश्रमधर्मनिरूपणम् ।
- वानप्रस्थधर्मनिरूपणम् ।
- सन्न्यासधर्मनिरूपणम् ।
- धर्मनियमादिसाधनानां वर्णनम् ।

- भक्तिमार्गनिरूपणम् ।

Unit-4 (२१ – २२ अध्यायाः)

- ज्ञानयोगः ।
- कर्मयोगः ।
- भक्तियोगः ।
- गुणदोषविमर्शः ।
- तत्त्वसंख्यानिरूपणम्

Unit – 5 (२३ – २५ अध्यायाः)

- पुरुषप्रकृतिविवेकः ।
- तत्त्वसंख्यानिरूपणम् ।
- तितिक्षुब्राह्मणकथा ।
- सांख्ययोगः ।
- गुणदोषविमर्शः ।

Outcomes of the course :

- ❖ पुराणदर्पण श्रीमद्भागवतपुराणानुसारं मुक्तेः प्रधानसाधनानि त्रीणि भवन्ति । यथा शान्तिः च । , ध्यानं , निष्का मकर्मः –
- ❖ मानवस्य परमलक्षं भवति मोक्षप्राप्तिः अतः छात्राणां कृते जीवन्मुक्ति लक्ष्यनिर्माणाय श्रीमद्भागवतपुराणान्तर्गतस्य एकादशस्कन्धस्य नियोजनं कृतं वर्तते ।

मूलग्रन्थः – श्रीमद्भागवतमहापुराणम् आर्. वेङ्कटेश्वर सभाध्यक्षः, आनन्दमुद्रणालयः, मद्रास - 1910

सहायकग्रन्थाः – श्रीमद्भागवतमहापुराणम् - श्रीश्रीधरस्वामिविरचितभावार्थदीपिका

श्रीमद्भागवतमहापुराणम् - श्रीवीरराघवनिर्मिता भागवतचन्द्रचन्द्रिका

श्रीमद्भागवतमहापुराणम् - श्रीविजयध्वजविलिखिता पदरत्नावली

श्रीमद्भागवतमहापुराणम् - गङ्गासहायकृता अन्वितार्थप्रकाशिका

प्राप्तिस्थानम् - गीताप्रेस, गोरखपुर, उत्तरप्रदेश

Acharya 2nd year Semester- III

Course Code : DSC-10

Course Title : स्कन्दपुराणम् (उत्कलखण्डे 1-22 अध्यायाः)

Objectives of the Course :

अखण्डकोटिब्रह्माण्डनायकस्य सच्चितानन्दश्रीपुरुषोत्तमस्य कोटिकैवल्यनायस्य श्रीजगन्नाथस्य निवासस्थानम् उत्कलप्रदेशस्थपुरुषोत्तमक्षेत्रम् विश्वविदितम्। अस्य क्षेत्रस्य प्राशस्त्यं सारभूतत्वेन वर्णयति पुराणाग्रगण्यं स्कन्दपुराणम्। अतः छात्राणां अस्य क्षेत्रस्य वौशिष्टावगमनाय श्रीजगन्नाथलीलावबोधनाय आत्मविकासाय च शास्त्रमिदं योजितमस्ति। अत्र पुरुषोत्तमक्षेत्रमाहात्म्यतः विल्वेश्वरक्षेत्रमाहात्म्यं यावत् वहवः भावगर्भकविषयाः प्रतिपादिताः सन्ति।

Unit -1 (1-5 अध्यायाः)

- जैमिनिऋषिसंवादः

- पुरुषोत्तमक्षेत्रमाहात्म्यम्
- काकपक्षीमुक्तिः वर्णनम्
- ओद्देशस्यवर्णनम्
- लक्ष्मीमयोः संवादः

Unit -2 (6-9 अध्यायाः)

- इन्द्रद्युम्नः
- श्वेतराजचरितं
- पुण्डरीकाम्बरीषयोः भगवदर्शनम्
- विद्यापतिः
- विश्वावसुः
- पुरुषोत्तमक्षेत्रमर्णनम्
- उत्कलदेशंप्रतियात्रा
- दक्षिणमूर्तेः शयनोत्सव
- पुराणमाहात्म्यम् श्रवण फलम्

Unit -3 (10-14 अध्यायाः)

- दारुमयतीर्थमाहात्म्यम्
- दारुदेवातापूजनम्
- चार्तुमासव्रत
- गालनृपतेः वृत्तान्तम्
- वृक्षमाहात्म्यम्

Unit -4 (15-18 अध्यायाः)

- रोहिणिकुण्डमाहात्म्यम्
- वैष्णवमाहात्म्यम्
- श्रीकृष्णकाशिराजयोः वृत्तान्तम्

Unit -5 (19-22 अध्यायाः)

- नृसिंहमाहात्म्यम्
- विल्वेश्वरक्षेत्रमाहात्म्यम्
- देवशिल्पिनाम् कृत नृसिंहदेवालय माहात्म्यम्

Outcomes of the course :

- ❖ अखण्डकोटिब्रह्माण्डनायकस्यश्रीजगन्नाथस्य निवासस्थानम् उत्कलप्रदेशस्थ ,कोटिकैवल्यनाथस्य ,सच्चिदानन्दपुरुषोत्तमस्य , षोत्तमक्षेत्रं विश्वविदितम् । पुरु
- ❖ अस्य क्षेत्रस्य प्रासस्त्यं सारभूतत्वेन वर्णयति पुराण अग्रगण्यं स्कन्धपुराणम् ।
- ❖ अतः छात्राणाम् अस्य क्षेत्रस्य वैशिष्ट्यावगमनायआत्मविकासाय च शास्त्रमिदं योजितम् । भौगोलिकदृष्ट्या बहवः भावगर्भकः ,

विषयाः प्रतिपादिताः सन्ति ।

मूलग्रन्थः - स्कन्दपुराणम्, नागप्रकाशन, दिल्ली

**Acharya 2nd year
Semester- III**

Course Code : DSC-11

Course Title : शिवमहापुराणम् (विद्येश्वरसंहिता)

Objectives of the Course :

- ❖ भारतीयशिक्षायाः उद्देश्यं धर्मार्थकामानां विषये समानरूपेण समादारः।
- ❖ अतः छात्राणां धार्मिकशिक्षाप्रधानस्य आवश्यकतां निधाय पाठ्यक्रमेऽस्मिन् शिवपुराणान्तर्गतविद्येश्वरसंहितायाः नियोजनं कृतं वर्तते।
- ❖ शिवपुराणमहात्म्याद् आरभ्य रुद्राक्षमहिमावर्णनपर्यन्तं वर्णितमस्ति।

Unit -1 (1-6 अध्यायाः, शिवपुराणमाहात्म्यम्)

- शिवपुराणमाहात्म्यम्
- चञ्चुलापाख्यानम्
- शिवपुराणं श्रवणविधिः
- सूतसंवादः
- कलिकलुशनाशनमाहात्म्यम्

Unit -2 (1-6 अध्यायाः)

- संहिताभेदवर्णनम्
- ब्रह्मकृतसाध्य-साधक-साधन वर्णनम्
- शिवपुराणं श्रवण एवं मुक्ति प्रतिः वर्णनम्
- ज्योतिर्लिङ्गप्रार्थनाभावः
- केतकिपुष्पस्य मिथ्यासाक्षम्
- शिवस्य कृपादृष्टिः
- ब्रह्मदेवस्य शिरच्छेदः
- केतकीतिरस्कारः

Unit -3 (7-13 अध्यायाः)

- शिवरात्रीव्रतमाहात्म्यम्
- ओंकारस्यमाहात्म्यम्
- शिवलिङ्गस्यस्थापनम्
- शिवक्षेत्राणावर्णनम्
- सदाचारवर्णनम्

Unit -4 (14-19 अध्यायाः)

- पञ्चाक्षरमन्त्रमाहात्म्यम्

- शिवलिङ्गमाहात्म्यम्
- भस्ममाहात्म्यम्
- शिवलिङ्गानां संख्यानिरूपणम्

Unit -5 (20-25 अध्यायाः)

- विल्वमाहात्म्यम्
- पार्थिवपूजाविधानम्
- रुद्राक्षमहिमावर्णनम्, शिवनाममाहात्म्यम्

Outcomes of the course :

- ❖ भारतीयशिक्षायाः उद्देश्यं धर्मार्थकामानां विषये समानरूपेण समादरः ।
- ❖ अतः छात्राणां धार्मिकशिक्षाप्रधानस्य आवश्यकतां निधाय पाठ्यक्रमेऽस्मिन् शिवपुराणान्तर्गतविद्येश्वरसंहितायाः नियोजनं कृतं वर्तते।

मूलग्रन्थः - शिवमहापुराणम्, खेमराजश्रीकृष्णदास, श्रीवेङ्कटेश्वर (स्टीम), मुद्रणालयः – मुम्बाई

सहायकग्रन्थः- शिवमहापुराणम्, सम्पादकः-डा. पुष्पेन्द्रकुमारः, दिल्लीविश्वविद्यालयः, नागशरणसिंह- सम्पादितश्लोकानुक्रमणया सहितम्

Acharya 2nd year Semester- III

Course Code : DSC-12

Course Title : श्रीमद्देवीभागवतम् (तृतीयस्कन्धे 1-15 अध्यायाः)

Objectives of the Course :

“महामाया विश्वं भ्रामयति” इति वचनानुसारं भगवत्याः देव्याः प्रतिभा चराचरविश्वे प्रतिभाति । ब्रह्माण्डोत्पत्तिप्रसङ्गे शक्तिं विना किमपि न सम्भवति। अतः छात्राणां शाक्तपरम्परायाः ज्ञानवर्धनाय शीलरक्षणाय तामसगुणनाशाय च देवीभागवतपुराणान्तर्गतस्य तृतीयांशस्य नियोजनं कृतं वर्तते । अत्र व्यासनारदयोः संवादतः काशीप्रदेशे दुर्गादेव्याः प्रतिष्ठानं यावत् वर्णितमस्ति।

Unit -1 (1-3 अध्यायाः)

- सत्यव्रतारव्यानम्
- मानसयज्ञमाहात्म्यम्
- देव्याः यज्ञार्थं प्रेरणम्
- त्रिलोकनिर्माणम्

Unit -2 (4-6 अध्यायाः)

- सत्यव्रतारव्यानम्
- मानसयज्ञमाहात्म्यम्

Unit -3 (7-9 अध्यायाः)

- ध्रुवसन्धिवृत्तान्तम्
- वसिष्ठविश्वमित्रप्रसङ्गः
- शशिकलाप्रसङ्गः
- सुदर्शन प्रसङ्गः

- सुवाहुशशिकलायाः संवादः
- शशिकलायाः विवाह वर्णनम्

Unit -4 (10-12 अध्यायाः)

- सुदर्शनमार्गोवरुद्धवर्णनम्
- भरद्वाजः आश्रमं प्रति प्रस्थानम्
- दुर्गादेव्याः प्राकट्यम्

Unit -5 (13-15 अध्यायाः)

- युधाजित शत्रुजित वध वृत्तान्तम्
- सुवाहुकृत देव्याः स्तुतिः
- सुवाहु देव्या प्रति प्रार्थना
- काशिप्रदेशे दुर्गादेव्याः स्थापनम्

Outcomes of the course :

- ❖ ' महामाया विश्वं भ्रामयति ' इति वचनानुसारं भगवत्याः देव्याः प्रति इति चराचरविश्वे प्रतिभाति।
- ❖ अतः छात्राणां शाक्तपरम्परायाः ज्ञानवर्धनाय शीलरक्षणायतामसागुणनाशाय च देवीभागवतपुराणान्तर्गतस्य तृतीयांशस्य , नियोजनं कृतं वर्तते ।

मूलग्रन्थः - श्रीमद्देवीभागवतम्, साहित्यशास्त्रिणा पण्डितरामतेजः पाण्डेयेन सम्पादितम् (संस्कृतम्) पण्डितपुस्तकालयम्, काशी

सहायकग्रन्थः - ओ.आर्.आइ, श्रीवेङ्कटेश्वर विश्वविद्यालयः, तिरुपतिः (तेलुगु), आंग्लभाषायामपि अस्ति

Acharya 2nd year Semester- IV

Course Code : DSC-13

Course Title : विष्णुपुराणम् (प्रथमांशः)

Objectives of the Course:

वैष्णवानां प्रियम् इदं विष्णुपुराणं मानवाः जन्ममरणादिदुःखचतुरशीतिध्वनिषु भ्रमन्तः भवन्ति। अतः छात्राणां समग्रजगतः सृष्टिविषयकज्ञानवर्धनाय उदात्तमोक्षलक्ष्यप्रधानाय च पुराणस्यास्य नियोगः कृतो वर्तते। अतः अस्मिन् पाठ्यक्रमे विष्णुपुराणमाहात्म्यात् जगतः वर्णनं यावत् उद्घुष्टं वर्तते।

Unit -1 (1-4 अध्यायाः)

- विष्णुपुराणमाहात्म्यम्
- जगतसृष्टिः वर्णनम्
- विष्णुमाहात्म्यम्
- ब्रह्मणः आयुकालनिरूपणम्
- ब्रह्मणोत्पत्तिः

Unit -2 (5-9 अध्यायाः)

- पृथिव्याः उद्धारः
- जगसृष्टिप्रक्रिया

- अविद्या: वर्णनम्
- चार्तुवर्णव्यवस्थावर्णनम्
- स्वयाम्भुवमनुवर्णनम्
- रुद्रसृष्टिवर्णनम्
- लक्ष्म्यासर्वव्यापकतावर्णनम्
- दुर्वासाशापवर्णनम्
- समुद्रमन्थनम्

Unit -3 (10-14 अध्यायाः)

- भृगु अग्र्यादि सन्तानवर्णनम्
- ध्रुवस्य वनगमनम्
- भगवताविर्भावः
- ध्रुवस्यपददानवर्णनम्
- राजवेनपृथुचरित्रवर्णनम्
- नृसिंहावतारविषयकः प्रश्नः
- प्रह्लादचरित्रवर्णनम्
- दक्षप्रजापत्युत्पत्तिः

Unit -4 (15-18 अध्यायाः)

- भगवतः स्तुतिः
- सुदर्शनचक्रप्रेषणम्
- भागवताविर्भावः

Unit -5 (19-22 अध्यायाः)

- मरुतगणानामुत्पत्तिः
- जगतस्यावस्थावर्णनम्

Outcomes of the course :

- ❖ वैष्णवानां प्रियम् इदं विष्णुपुराणं मानवाः जन्ममरणादि दुःख चतुरशीतियोनिषु भ्रमन्तः भवन्ति।
- ❖ समग्रजगतः सृष्टिविषयकज्ञानवर्धनाय उदात्तमोक्षलक्ष्यप्रधानाय च पुराणस्यास्य नियोगः कृतो वर्तते।

मूलग्रन्थः –

1. विष्णुपुराणम्, खेमराजश्रीकृष्णदास, श्रीवेङ्कटेश्वर (स्टीम), मुद्रणालयः - मुम्बई
2. विष्णुपुराणम्, दिल्लीविश्वविद्यालयस्य हिन्दुमहाविद्यालयस्य डा.राजेन्द्रनाथशर्मणा भूमिकापाठ-शोधनाभ्यां परिष्कृतम्, नागपब्लिशर्स 11/ए/यू.ए.सि.पोष्ट अफिस् विल्डिङ्ग, जवाहरनगर, दिल्ली-7

सहायकग्रन्थौ –

1. विष्णुपुराणम् (संस्कृतम् आंग्लं च) सम्पादकः - एम्.एम्.पट्टनायकः, ओरिएण्टल इन्स्टिट्यूट, एम्.एम्. युनिभरसिटि, बरोडा
2. विष्णुपुराणम्, दम्पूरी वेङ्कटसुभाषशास्त्री (तेलुगु व्याख्या)

Course Code : DSC-14

Course Title : गर्गसंहिता (गोलकखण्डः)

Objectives of the Course:

सनातनसंस्कृतौ भगवद्भजनमेव अर्थात् भगवत्सेवनमेव श्रेयः इति सिद्धान्तितं वैयासकीन शुकैः भक्तिः भगवतः प्राणतोऽपि आधिका प्रिया वर्तते। अतः छात्राणां नैतिकतावर्धनाय प्रेमभक्तिजागरणाय च अलौकिकनायकस्य श्रीकृष्णस्य गूढतत्त्वयुक्ता गर्गसंहिता अस्मिन् पाठ्यक्रमे योजिता अस्ति। अत्र गर्गसंहितामाहात्म्यतः राधाकृष्णप्रेमवर्णनं यावत् वर्णितमस्ति।

Unit -1 (1-4 अध्यायाः)

- गर्गसंहितामाहात्म्यम्
- शौनकगर्गसंवादः
- अवतारभेदवर्णनम्
- गोलकधामदर्शनम्
- भगवतस्तुतिः

Unit -2 (5-8 अध्यायाः)

- नन्दादिलक्षणम्
- गोपियुथस्यपरिचयः
- गोपिणां वर्णनम्
- कंसस्यदिग्विजयवर्णनम्
- कलावत्यापूर्वपुण्यवर्णनम्
- वृषभानु अवतरणम्
- देवक्याः विवाहवर्णनम्

Unit -3 (9-12 अध्यायाः)

- देवानां द्वारा गोलकधामदर्शनम्
- देवकिगर्भप्रवेशः देवानां स्तुतिः
- कृष्णजन्मोत्सवः
- पुतानायाः मोक्षः
- शकटासुर मोक्षः
- तृणावर्तमोक्षः

Unit -4 (13-16 अध्यायाः)

- यशोदायां विश्वरूप दर्शनम्
- कृष्णनामकरणम्
- कृष्णाराधायोः सम्बन्धः
- वृन्दावन उद्योगवर्णनम्

- नन्दोपनन्दयोः परिचयः
- रासक्रीडा
- तुलसीपूजनविधिवर्णनम्

Unit -5 (17-19 अध्यायाः)

- राधाकृष्णयोः प्रेमवर्णनम्
- कृष्णदर्शनवर्णनम्

Outcomes of the course :

- ❖ सनातनसंस्कृतौ भगवद्भजनमेव अर्थात् भगवत्सेवनेन श्रेयः इति सिद्धान्तितं वैयासकीन शुकान् भक्तिः भगवतः प्राणतोऽपि अधिका प्रिया वर्तते ।
- ❖ अतः छात्राणां नैतिकता वर्धनाय प्रेमभक्ति जागरणाय गूढतत्त्वयुक्तं भवति गर्गसंहिता ।

मूलग्रन्थः – गर्गसंहिता, डा. हरिश्चन्द्रमणित्रीपाठिप्रकाशता, सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः, वाराणसी

सहायकग्रन्थः - गर्गसंहितारहस्यम् – डां. मिनतिरथ, श्रीसदाशिवक्याम्पस, पुरी

Acharya 2nd year Semester- IV

Course Code : DSC-15

Course Title : शाण्डिल्यभक्तिसूत्रम् (1-5 अध्यायाः)

Objectives of the Course :

- ❖ सत्ययुगादौ ज्ञानवैराग्यमोक्षसाधनत्वेऽपि कलियुगे भक्तिरेव प्राधान्या अस्ति। भगवन्तं स्वानुकूलं कर्तुं षडरिपून् विजित्य परमाह्लादं प्राप्नुवन्ति वैष्णवाः।
- ❖ अतः छात्राणाम् अन्तःकरणशुद्ध्यर्थं शाण्डिल्यमहर्षिणा प्रोक्तानां भक्तिगुणगरिण्यायुक्तानाम् उत्कृष्टसूत्राणां योजनं पाठ्यक्रमेऽस्मिन् कृतं वर्तते।

Unit–1 (प्रथमोऽध्यायः)

- शाण्डिल्यमतानुसारेण भक्तेः स्वरूपम् ।
- जीवब्रह्मणयोः सम्बन्धः ।
- भगवत्वं भक्तेः अन्तरार्थान् ।
- भक्तेः अन्तरार्थान् संयोजयेत् ।
- भक्तेः ज्ञानयोगयोः प्राधान्यम् ।

Unit–2 (द्वितीयोऽध्यायः)

- भक्तेः मोक्षसाधनत्वम् ।
- भक्तेः प्रातिकुल्यानि सुविशदम् ।
- भक्तेः आनुकुल्यानि ।
- प्रपन्तेः स्वरूपम् ।

Unit–3 (तृतीयोऽध्यायः)

- भक्तेः निष्पत्त्यर्थं उपायाः ।

- भक्तेः अन्तरङ्गसाधनज्ञानम् ।
- भक्तेः वहिरङ्गसाधनज्ञानम् ।
- भक्ते अङ्गानि ।
- शाण्डिल्यमहर्षि शब्दोत्पत्ति ज्ञानम् ।

Unit-4 (चतुर्थोऽध्यायः)

- गौणभक्तिः ।
- पादोदकं तु पाद्यमव्याप्तेः ।
- महापातकिनां त्वार्तो ।
- क्रमगत्युपपत्तेषु ।
- सैकान्तभावे गीतार्थप्रत्यभिज्ञानम् ।

Unit-5 (पञ्चमोऽध्यायः)

- कृत्स्नस्य स्वरूपम् ।
- सैकान्तभावो गीतार्थप्रत्यभिज्ञानम् ।
- व्यापकत्वदव्यात्यानाम् ।
- न विकारिणस्तु कारणविकारात् ।
- क्रियाफलसंयोगात् ।

Outcomes of the course :

- ❖ सत्यगुणादौ ज्ञानवैराग्यमोक्षसाधनत्वेऽपि कलियुगे भक्तिरेव प्राधान्या अस्ति ।
- ❖ छात्राणाम् अन्तःकरणशुद्ध्यर्थं नारदशाण्डिल्यादि महर्षिभिः प्रोक्तानाम् उत्कृष्टसूत्राणां योजनं वर्तते ।

सहायकग्रन्थः – शाण्डिल्यभक्तिसूत्रम्, भारत मनीषा, वाराणसी

National Sanskrit University, Tirupati
Department of PURANETIHASA
Model Questions Paper
Semester-I
DSC-2

(श्रीमद्भागवतमहापुराणम् दशमस्कन्धे पूर्वार्धे 11-35 अध्यायाः)

I. सर्वे प्रश्नाः लघूत्तरेण समाधेयाः । (10 × 1 = 10)

- 1) द्रोणिः नाम कः ?
- 2) निवृत्ततर्षाः नाम के ?
- 3) कलिकल्मषव्याहरणं किम् ?
- 4) ब्रह्मा जगन्नाथं केन मन्त्रेण उपतस्थे ?
- 5) सर्वकामवरप्रदा सर्वकाव्यवेश्वरी का ?
- 6) उपेन्द्रेः नाम कः ?
- 7) कंसेन प्रहिता घोरा बालघातिनी का ?
- 8) भागवते दशमस्कन्धे पूर्वार्धे सप्तमेऽध्याये विषयः कः ?
- 9) कृष्णो मृदं ङक्षितवानिति मात्रे न्यवेडयन् कः ?
- 10) गवतोत्तमोत्तमः कः ?

II. प्रश्नद्वयस्य संक्षिप्तटिप्पणी प्रदेया । (2 × 5 = 10)

- 1) ब्रह्मकर्तृकं पृथिव्याः आश्वासनं लिखत ।
- 2) श्रीकृष्णस्य प्रादुर्भावं वर्णयत ।
- 3) वकासुरस्य वधवृत्तान्तं लिखत ।
- 4) कालिन्दीवृत्तान्तं लिखत ।

III. अधोलिखितेषु यथेच्छं प्रश्नद्वयं समाधयत । (2 × 10 = 20)

- 1) भगवतो देवकीगर्भेऽनुप्रवेशनवृत्तान्तं लिखत ।
- 2) भगवतः कृष्णस्य जातकर्मादिमहोत्सवं लिखत ।
- 3) शकटासुरभङ्गवृत्तान्तं लिखत ।
- 4) तृणावर्तवधं विशदयत ।

IV. प्रश्नद्वयं विस्तारपूर्वकं साधयत । (2 × 15 = 30)

- 1) श्रीकृष्णस्य उलूखले बन्धनं यमलार्जुनोद्धारं च वर्णयत ।
- 2) धेनुकासुरवधवृत्तान्तं विशदयत ।
- 3) वेणुगीतवृत्तान्तं विशदयत ।
- 4) दावाग्निवृत्तान्तं विशदयत ।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of PURANETIHASA
Model Questions Paper
Semester-I
DSC-3

(वराहपुराणे श्रीवेङ्कटाचलक्षेत्रमाहात्म्यम्, प्रथमोभागः)

I. सर्वे प्रश्नाः लघूत्तरेण समाधेयाः । (10 × 1 = 10)

- 1) श्वेतवराहः भूमिम् उद्धृत्य पादं कुत्र निधाय तस्थौ ?
- 2) प्रायश्चित्त प्रवृत्तानां नराणां सुलभा का ?
- 3) ज्ञानप्रदत्वात् ज्ञानाद्रिः कः ?
- 4) अञ्जना हनूमन्तं कुत्राजीजनत् ?
- 5) स्वामिपुष्करिणीस्नानेन कः स्वामित्वं प्राप्तवान् ?
- 6) भुवनत्रये कति तीर्थानि विद्यन्ते ?
- 7) सुवर्णमुखरीतीरात् वेङ्कटाद्रिः कुत्र विद्यते ?
- 8) सुदर्शनस्य कोपाग्नेः कः जातः ?
- 9) देवब्राह्मणविश्वासः केषां नासीत् कदाचन ?
- 10) श्रीवेङ्कटाचलमाहात्म्ये पूर्वभागे कति अध्यायाः सन्ति ?

II. प्रश्नद्वयस्य संक्षिप्तटिप्पणी प्रदेया । (2 × 5 = 10)

- 1) शङ्करस्य शेषाचलाग्नेयादिगवस्थानप्राप्तिं लिखत ।
- 2) फल्गुणीतीर्थमाहात्म्यं लिखत ।
- 3) कपिलतीर्थस्य माहात्म्यं लिखत ।
- 4) शेषतीर्थस्य माहात्म्यं लिखत ।

III. अधोलिखितेषु यथेच्छं प्रश्नद्वयं समाधयत । (2 × 10 = 20)

- 1) वैकुण्ठात् क्रीडाचलानयनकथनं लिखत ।
- 2) सूतकृतस्वामिपुष्करिणीमाहात्म्यं वर्णयत ।
- 3) कुमारधारातीर्थस्य माहात्म्यं विशदयत ।
- 4) अष्टाङ्गयोगस्वरूपनिरूपणं कुरुत ।

IV. प्रश्नद्वयं विस्तारपूर्वकं साधयत । (2 × 15 = 30)

- 1) श्वेतवराहकल्पं व्याख्यात ।
- 2) स्वामिपुष्करिणीतीर्थस्य माहात्म्यं विशदयत ।
- 3) श्रीवेङ्कटाचलं प्रति श्रीरामगमनम् अञ्जनाप्रार्थनादिवर्णनं च लिखत ।
- 4) अगस्त्यादिकृतं भगवतः स्तुत्यादिवर्णनं लिखत ।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of PURANETIHASA
Model Questions Paper
Semester-II
DSC-6

(वराहपुराणे श्रीवेङ्कटाचलक्षेत्रमाहात्म्यम्, द्वितीयभागः)

I. सर्वे प्रश्नाः लघूत्तरेण समाधेयाः ।

(10 × 1 = 10)

- 1) रौमहर्षणः नाम कः ?
- 2) पुराणार्थविशारदः कः ?
- 3) भूदेव्याः सख्यौ के ?
- 4) सुवर्णमुखर्याः उत्तरे तीरे सरोवरः कः ?
- 5) नारायणगिरौ वराणि तीर्थानि कति ?
- 6) सूतस्य गुरुः कः ?
- 7) धरार्थिभिः जनैः सदा जप्यः मन्त्रः कः ?
- 8) आकाशराजस्य पुत्रः कः ?
- 9) श्रीनिवासस्य मोहप्राप्तिः केन जाता ?
- 10) श्रीनिवासाय मृगमदं ददौ का ?

II. प्रश्नद्वयस्य संक्षिप्तटिप्पणी प्रदेया ।

(2 × 5 = 10)

- 1) धरणीवराहसंवादः ।
- 2) कुमारधारामाहात्म्यम् ।
- 3) शङ्खनृपस्य वृत्तान्तहः ।
- 4) वसुदासः ।

III. अधोलिखितेषु यथेच्छं प्रश्नद्वयं समाधयत ।

(2 × 10 = 20)

- 1) तोण्डमानामकनृपवृत्तान्तं लिखत ।
- 2) अस्थिसरोवरमाहात्म्यं लिखत ।
- 3) स्वामिपुष्करिण्याः वैशिष्ट्यं लिखत ।
- 4) श्रीनिवासोक्तपद्मावतीपरिणयकारणानि विशदयत ।

IV. प्रश्नद्वयं विस्तारपूर्वकं साधयत ।

(2 × 15 = 30)

- 1) वराहपुराणान्तर्गते श्रीवेङ्कटाचलमाहात्म्ये द्वितीयभागे उक्तानां तीर्थानां माहात्म्यं वर्णयत ।
- 2) शेषाचलस्य सर्वपर्वतातिशायित्ववर्णनं लिखत ।
- 3) श्रीवराहमन्त्रस्य वैशिष्ट्यं लिखत ।
- 4) भगवतो श्रीनिवासस्य सर्वजनद्वृगोचरत्वं वर्णयत ।

National Sanskrit University, Tirupati

Department of PURANETIHASA

Model Questions Paper

Semester-II

DSC-7

(अग्निपुराणम् 1-20 अध्यायाः)

I. सर्वे प्रश्नाः लघूत्तरेण समाधेयाः ।

(10 × 1 = 10)

- 1) व्यासं प्रति ब्रह्मसारं केनोक्तम् ?
- 2) वाराहे कल्पे प्राप्ते हरिः किं रूपं धृतवान् ?
- 3) कार्तवीर्यः जमदग्निं किमप्रार्थयत् ?
- 4) कार्तवीर्यस्य पुत्रैः निपातितः कः ?
- 5) कश्यपाय महीं दत्त्वा परशुरामः कुत्र स्थितः ?
- 6) मरीचिः कस्य पुत्रः ?
- 7) वैवस्वतमनुः कस्य पुत्रः ?
- 8) काकस्य नेत्रं रामः केनास्त्रेण आक्षिपत् ?
- 9) पुरुरवसः पुत्रः कः ?
- 10) जाम्बवतीश्रीकृष्णयोः पुत्रः कः ?

II. प्रश्नद्वयस्य संक्षिप्तटिप्पणी प्रदेया ।

(2 × 5 = 10)

- 1) अग्निपुराणं कीदृशं पुराणमस्ति ।
- 2) मन्थरायाः वचनानि विशदयत ।
- 3) सुन्दरकाण्डवर्णने हनुमन्तमुद्दिश्य लघुनिबन्धं लिखत ।
- 4) अनिरुद्धोपाख्यानं लिखत ।

III. अधोलिखितेषु यथेच्छं प्रश्नद्वयं समाधयत ।

(2 × 10 = 20)

- 1) अग्निपुराणे अरण्यकाण्डवर्णनं कुरुत ।
- 2) अग्निपुराणे सृष्टिवर्णनप्रक्रियां प्रतिपादयत ।
- 3) अग्निपुराणे किष्किन्ध्याकाण्डवर्णनमुद्दिश्य निबन्धं स्वतः ।
- 4) अग्निपुराणे श्रीकृष्णस्य लीला वर्णनीया ।

IV. प्रश्नद्वयं विस्तारपूर्वकं साधयत ।

(2 × 15 = 30)

- 1) अग्निपुराणे महाभारताख्यानमुद्दिश्य निबन्धो लेख्यः ।
- 2) अग्निपुराणे रामायणप्रसङ्गं वर्णयत ।
- 3) अग्निपुराणे कूर्मावतारं साङ्गोपाङ्गं वर्णयत ।
- 4) अग्निपुराणे प्रश्नाध्यायस्य महत्त्वं विवृणुत ।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of PURANETIHASA
Model Questions Paper
Semester-III
DSC-10

(स्कन्दपुराणम् उत्कलखण्डे 1-22 अध्यायाः)

I. सर्वे प्रश्नाः लघूत्तरेण समाधेयाः ।

(10 × 1 = 10)

- 1) जगन्नाथक्षेत्रे ये स्थातुमिच्छन्ति ते के ?
- 2) जगन्नाथक्षेत्रे निवसन्तः मनुजाः कीदृशाः ?
- 3) नीलाचलगुहावासः कः ?
- 4) ब्रह्मणः पञ्चमं शिरः कः चिच्छेद ?
- 5) लज्जाशीला विनीताश्च आधिव्याधिविवर्जिताः के ?
- 6) इन्द्रद्युम्नस्य कपालेशक्षेत्रं केन साकं गतवान् ?
- 7) बिल्वेशक्षेत्रस्थापनं केन कृतम् ?
- 8) पुष्परथविमाने नारदेन सह ब्रह्मलोकं गरवान् कः ?
- 9) इन्द्रद्युम्नेन केन मन्त्रेण बलभद्रस्य पूजनं कृतम् ?
- 10) महाज्यैष्ठ्या दारुमूर्तिं सन्निधौ किं क्रियते ?

II. प्रश्नद्वयस्य संक्षिप्तटिप्पणी प्रदेया ।

(2 × 5 = 10)

- 1) नीलाचलः ।
- 2) मार्कण्डेयः
- 3) पुण्डरीकाम्बरीषौ ।
- 4) काशीराजः ।

III. अधोलिखितेषु यथेच्छं प्रश्नद्वयं समाधयत ।

(2 × 10 = 20)

- 1) ज्येष्ठमासे स्नानदानादिमाहात्म्यं वर्णयत ।
- 2) नारदेनोक्तं वृक्षमाहात्म्यं वर्णयत ।
- 3) गालनृपतेः वृत्तान्तं लिखत ।
- 4) चातुर्मास्यव्रतविधानं विशदयत ।

IV. प्रश्नद्वयं विस्तारपूर्वकं साधयत ।

(2 × 15 = 30)

- 1) पुरुषोत्तमक्षेत्रमाहात्म्यं वर्णयत ।
- 2) इन्द्रद्युम्नमुद्दिश्य विशदयत ।
- 3) विद्यापतेः वृत्तान्तं लिखत ।
- 4) बिल्वेशक्षेत्रस्य माहात्म्यं वर्णयत ।

National Sanskrit University, Tirupati

Department of PURANETIHASA

Model Questions Paper

Semester-III

DSC-11

(शिवपुराणम्, विद्येश्वरसंहिता)

I. सर्वे प्रश्नाः लघूत्तरेण समाधेयाः ।

(10 × 1 = 10)

- 1) शिवाज्ञया सर्वाभीष्टं किं जपेत् ?
- 2) मोक्षार्थं कृपया देवः किं कल्पितवान् ?
- 3) दशमुखा ब्रह्मलोकप्रदायिनी का ?
- 4) वैश्यो नाम कः ?
- 5) गायत्र्या लक्ष्मीं तु कुत्र न योजयेत् ?
- 6) अधर्मः कीदृश रूपः ?
- 7) आयुष्करीति विज्ञेया प्रातः का ?
- 8) सर्वाभीष्टप्रदावुभौ कौ ?
- 9) कार्तिके मासि सम्प्राप्ते किं यजेत् बुधः ?
- 10) जगदा धारभूतौ कथं व्यवस्थितौ ?

II. प्रश्नद्वयस्य संक्षिप्तटिप्पणी प्रदेया ।

(2 × 5 = 10)

- 1) शिवपुराणस्य श्रवणविधिः
- 2) कलिदोषः
- 3) वर्णाश्रमधर्माः
- 4) शिवलिङ्गपूजनम्

III. अधोलिखितेषु यथेच्छं प्रश्नद्वयं समाधयत ।

(2 × 10 = 20)

- 1) पार्थिवशिवलिङ्गपूजनमाहात्म्यं लिखत ।
- 2) शिवपुराणे उक्तं भस्मस्य माहात्म्यं लिखत ।
- 3) शिवपुराणस्य माहात्म्यं लिखत ।
- 4) पञ्चलायाः कथां लिखत ।

IV. प्रश्नद्वयं विस्तारपूर्वकं साधयत ।

(2 × 15 = 30)

- 1) शिवलिङ्गस्य पूजनं वर्णयत ।
- 2) शिवरात्रिमाहात्म्यं वर्णयत् ।
- 3) शिवपुराणोक्तं सदाचाराणां वर्णनं कुरुत ।
- 4) प्रणवपञ्चाक्षरयन्त्रस्य माहात्म्यं लिखत ।

National Sanskrit University, Tirupati

Department of PURANETIHASA

Model Questions Paper

Semester-IV

DSC-13

(विष्णुपुराणम् प्रथमांशः)

I. सर्वे प्रश्नाः लघूत्तरेण समाधेयाः ।

(10 × 1 = 10)

- 1) श्रीविष्णुमहापुराणे प्रथमांशे कति अध्यायाः सन्ति ?
- 2) श्रीविष्णुमहापुराणे प्रथमांशे त्रयोदशाध्यायस्य नामकरणं किमस्ति ?
- 3) वसिष्ठस्य पुत्रः कः ?
- 4) पुराणसंहिता कर्ता कः ?
- 5) पराशराय विष्णुपुराणं केनोक्तम् ?
- 6) सृष्टिस्थित्यन्तकरणीं संज्ञां याति कः ?
- 7) ग्राम्याणां ओषधजातयः के ?
- 8) मरीचेः पौत्रौ कौ ?
- 9) उत्तानपादस्य पत्नी के ?
- 10) सिंहीकायाः पतिः कः ?

II. प्रश्नद्वयस्य संक्षिप्तटिप्पणी प्रदेया ।

(2 × 5 = 10)

- 1) पृथिवीकृता वारहस्तुतिः ।
- 2) देवैः कृता विष्णुस्तुतिः ।
- 3) मारिषा ।
- 4) दक्षसन्ततिः ।

III. अधोलिखितेषु यथेच्छं प्रश्नद्वयं समाधयत ।

(2 × 10 = 20)

- 1) पुराणसंहितावतारमुद्दिश्य लिखत ।
- 2) चातुर्वर्णव्यवस्था वर्णनीया ।
- 3) रुद्रसृष्टिं प्रतिपादयत ।
- 4) धृवचरितं लिखत ।

IV. प्रश्नद्वयं विस्तारपूर्वकं साधयत ।

(2 × 15 = 30)

- 1) विष्णुपुराणानुसारेण सृष्टेः वर्णनं कुरुत ।
- 2) विष्णुपुराणानुसारेण प्रचेतवंशं विस्तारयत ।
- 3) विष्णुपुराणानुसारेण प्रह्लादचरितं लिखत ।
- 4) विष्णुपुराणे प्रथमांशस्य सारं लिखत ।

National Sanskrit University, Tirupati

Department of PURANETIHASA

Model Questions Paper

Semester-IV

DSC-14

(गर्गसंहिता, गोलकखण्डः)

I. सर्वे प्रश्नाः लघूत्तरेण समाधेयाः ।

(10 × 1 = 10)

- 1) विरोचनस्य पुत्रः कः ?
- 2) गोलकपतिः, असङ्ख्याण्डाधिपतिः कः ?
- 3) बलरामस्य माता का ?
- 4) गरुडश्चण्डविक्रमः पादविक्षेपं कं प्रति चकार ?
- 5) मान्धातुः तनुजाशतम् उवाह कः ?
- 6) सर्वपत्रपुष्पफलं केन प्राप्यते ?
- 7) वाङ्मनः कायसञ्चितं पापं दहते का ?
- 8) पापशतैर्युक्तैरपि कं यमोऽपि नेक्षितुं शक्तः ?
- 9) तुलसीसेवनं साक्षात् किं फलं धत्ते ?
- 10) रासञ्च राधया सार्धं रासेश्वर्या चकार कः ?

II. प्रश्नद्वयस्य संक्षिप्तटिप्पणी प्रदेया ।

(2 × 5 = 10)

- 1) अघासुरमोक्षः ।
- 2) श्रीकृष्णाभिषेकः ।
- 3) हरिपरीक्षणम् ।
- 4) उद्धवः ।

III. अधोलिखितेषु यथेच्छं प्रश्नद्वयं समाधयत ।

(2 × 10 = 20)

- 1) श्रीराधिकामवर्णनं लिखत ।
- 2) पूतनायाः मोक्षं लिखत ।
- 3) तृणावर्तमोक्षं लिखत ।
- 4) बकासुरमोक्षं लिखत ।

IV. प्रश्नद्वयं विस्तारपूर्वकं साधयत ।

(2 × 15 = 30)

- 1) गर्गसंहितानुसारेण श्रीकृष्णाराधासम्बन्धमुपन्यसत ।
- 2) गर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डस्य सारं लिखत ।
- 3) नारदबहुलाश्वसंवादे आगमोद्योगवर्णनं कुरुत ।
- 4) श्रीकृष्णदर्शनवर्णनं वर्णयत ।

Course Code : DSE-1

Course Title : अष्टादशपुराणपरिचयः पर्यालोचनञ्च

Objectives of the Course:

भगवतः निश्वासरुपापौरुषेयवेदवत् पुराणानि भारतीयसंस्कृतेः मूलाधाररूपेण भवन्ति । छात्राणां कृते पुराण रहस्यज्ञानस्य आवश्यकम् अनुभूय व्यासदेवः पुराणानि रचयामास अतः पत्रे पुराणमहत्त्वं पुराणलक्षणं सात्त्विकराजसिकतामसिकपुराणानां विषयसारः वर्णितो अस्ति।

Unit -1 (पुराणशब्दस्य व्युत्पत्तिः लक्षणादि)

- पुराणशब्दस्य व्युत्पत्तिः
- पुराणकर्तुः परिचयः
- पुराणलक्षणम्
- पुराणानां वर्गीकरणम्
- पुराणानाम् अष्टादशसंख्यामाहात्म्यम्
- विष्णोः अवयवकल्पनम्

Unit -2 (सात्त्विकपुराणानां परिचयः)

- विष्णुपुराणम्
- भागवतपुराणम्
- नारदीयपुराणम्
- गरुडपुराणम्
- पद्मपुराणम्
- वराहपुराणम्

Unit -3 (राजसिकपुराणानां परिचयः)

- ब्रह्माण्डपुराणम्
- ब्रह्मपुराणम्
- ब्रह्मवैवर्तपुराणम्
- मार्कण्डेयपुराणम्
- वामनपुराणम्
- भविष्यपुराणम्

Unit -4 (तामसिकपुराणानां परिचयः)

- मत्स्यपुराणम्
- लिङ्गपुराणम्
- कूर्मपुराणम्
- शिवपुराणम्

➤ स्कन्दपुराणम्

➤ अग्निपुराणम्

Unit - 5 (इतिहासपरिचयः)

➤ रामायणस्य संक्षिप्तपरिचयः

➤ महाभारतस्य संक्षिप्तपरिचयः

Outcomes of the course :

- ❖ स्वशास्त्रे प्रवेशाय अपेक्षितविषयः परिज्ञानम् ।
- ❖ छात्राः पुराणेतिहासे प्रमाणानां प्राथमिकः परिचयः प्राप्नोति ।
- ❖ स्वशास्त्रे गम्भीरविषयाणाम् अवगमनसामर्थ्यं वर्धते ।

मूलग्रन्थस्य प्राप्तिस्थानम् -

- 1) श्रीमद्भागवतमहापुराणम् - गीताप्रेस, गोरखपुर, उत्तरप्रदेश
- 2) श्रीमद्भागवतमहापुराणम् – चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम् 38, यू.ए. जवाहरनगर, दिल्ली, प्रस्तावनालेखकः - डा. ब्रह्मानन्दत्रिपाठी
- 3) पुराणपर्यालोचनम्, प्राप्तिस्थानम् - नागपब्लिशर्स, 11 ए./वि.ए. जवाहर नगर, दिल्ली – 110007 सम्पादकः - नागशरण सिंह

सहायकग्रन्थाः -

1. श्रीमद्भागवतम्, अन्वितार्थप्रकाशिकासहितम् (गङ्गासहायसम्पादितम्) चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम्, जवाहार नगर, दिल्ली
2. श्रीश्रीधरस्वामिविरचितभावार्थदीपिकासमन्वितं श्रीमद्भागवतम्, गीताप्रेस, गोरखपुर
3. श्रीविजयध्वजविलिखिता पदरत्नावली चेति - गीताप्रेस, गोरखपुर

Acharya 1st year Semester- II

Course Code : DSE-2

Course Title : भक्तिरत्नावली प्रथम-द्वितीयविरोचनौ

Objectives of the Course:

- ❖ पाठ्यक्रमे भक्तेः साधनोपायानां विषये वर्णिताः सन्ति ।
- ❖ एतद्ग्रन्थपठनेन छात्रवर्गेषु तत्तत्विषयतत्त्वार्थावगाहने च पटुत्वं भवति ।
- ❖ अनेन भक्तेः स्वरूपं अर्धमस्य स्वरूपञ्च अवगन्तुं शक्नोति । तेन लौकिक पारलौकिक दिशा वैलक्षणं ज्ञानं भवेत् । ,
- ❖ अनेन पत्रपठनेन शैक्षणिक आचारविषयक ज्ञानवृद्धिः भवति ।

Unit – 1 भक्तिसामान्यनिरूपणम्

➤ भक्तिहेतुनिरूपणम्,

Unit – 2 भक्तिभेदः

- श्रवणनिरूपणम्
- कीर्तननिरूपणम्
- स्मरणनिरूपणम्

Unit – 3 भक्तिभेदः

➤ पादसेवनम्

- अर्चनम्

Unit – 4 भक्तिभेदः

- वन्दनम्
- दास्यम्

Unit – 5 भक्तिभेदः

- सख्य
- आत्मनिवेदनम्
- शरणागतिः

Outcomes of the course :

- ❖ एतस्य ग्रन्थपठनेन भक्तेः स्वरूपं ज्ञातुं शक्यते ।
- ❖ अनेन भारतीयसांस्कृतिकज्ञानं प्राप्यतदनुगुणं व्यवहारं करिष्यन्ति। ,संसारे कथं भवेत् इति विज्ञाय ,

सहायकग्रन्थः - भक्तिरत्नावली, कृष्णमणि त्रिपाठी, चौखम्बाप्रकाशन, वाराणसी

Acharya 2nd year Semester- III

Course Code : DSE-3

Course Title : श्रीमद्देवीभागवतम् (तृतीयस्कन्धे 16-30 अध्यायाः)

Objectives of the Course :

“महामाया विश्वं भ्रामयति” इति वचनानुसारं भगवत्याः देव्याः प्रतिभा चराचरविश्वे प्रतिभाति । ब्रह्माण्डोत्पत्तिप्रसङ्गे शक्तिं विना किमपि न सम्भवति। अतः छात्राणां शाक्तपरम्परायाः ज्ञानवर्धनाय शीलरक्षणाय तामसगुणनाशाय च देवीभागवतपुराणान्तर्गतस्य तृतीयांशस्य नियोजनं कृतं वर्तते । अत्र व्यासनारदयोः संवादतः काशीप्रदेशे दुर्गादेव्याः प्रतिष्ठानं यावत् वर्णितमस्ति।

Unit -1 (16-18 अध्यायाः)

- सत्यव्रतारख्यानम्
- मानसयज्ञमाहात्म्यम्
- देव्याः यज्ञार्थं प्रेरणम्
- त्रिलोकनिर्माणम्

Unit -2 (19-21 अध्यायाः)

- सत्यव्रतारख्यानम्
- मानसयज्ञमाहात्म्यम्

Unit -3 (22-24 अध्यायाः)

- ध्रुवसन्धिवृत्तान्तम्
- वसिष्ठविश्वमित्रप्रसङ्गः
- शशिकलाप्रसङ्गः
- सुदर्शन प्रसङ्गः
- सुवाहुशशिकलायाः संवादः

- शशिकलायाः विवाह वर्णनम्

Unit -4 (25-27 अध्यायाः)

- सुदर्शनमार्गोवरुद्धवर्णनम्
- भरद्वाजः आश्रमं प्रति प्रस्थानम्
- दुर्गादेव्याः प्राकट्यम्

Unit -5 (28-30 अध्यायाः)

- युधाजित शत्रुजित वध वृत्तान्तम्
- सुवाहुकृत देव्याः स्तुतिः
- सुवाहु देव्या प्रति प्रार्थना
- काशिप्रदेशे दुर्गादेव्याः स्थापनम्

Outcomes of the course :

- ❖ एतद्वन्थाध्ययनेन भगवत्याः स्वरूपज्ञानंमाहात्म्यम् एवं सन्मार्गतिः इत्यादिविषयाः ज्ञायन्ते । ,
- ❖ अनेन देवीभागवतग्रन्थोक्तान् प्रौढविषयान् सम्यक् वक्तुं शक्यते ।

मूलग्रन्थः - श्रीमद्देवीभागवतम्, साहित्यशास्त्रिणा पण्डितरामतेजः पाण्डेयेन सम्पादितम् (संस्कृतम्) पण्डितपुस्तकालयम्, काशी

सहायकग्रन्थः - ओ.आर्.आइ, श्रीवेङ्कटेश्वर विश्वविद्यालयः, तिरुपतिः (तेलुगु), आंग्लभाषायामपि अस्ति

Acharya 2nd year Semester- IV

Course Code : DSE-4

Course Title : कल्किपुराणम् (1-35 अध्यायाः)

Objectives of the Course :

महापुराणम् उपपुराणम् औपपुराणम् इत्येवं प्रकारेण पुराणानि विभक्तानि। पुराणवाङ्मये उपपुराणानामपि प्राधान्यं वर्तते। तत्र उपपुराणेषु लोककल्याणाय सर्वजनहिताय च कल्किपुराणस्य प्राधान्यं वर्तते। कलियुगे मानवः प्रत्येकविषयेषु स्वात्मसाक्षात्कारेण स्वजीवनस्य निर्वहणं करिष्यति तदर्थं पाठ्यक्रमे प्रसङ्गोऽयं नियुक्तोऽस्ति। अत्र कल्किपुराणमाहात्म्यतः चक्रयागवर्धनं यावत् वर्णितमस्ति।

Unit -1 (1-7 अध्यायाः)

- कल्किपुराणमाहात्म्यम्
- कलिविवरणम्
- कल्किजन्मोपनयन संस्काराः
- कल्किवरलाभः
- ब्राह्मणलक्षणानि

Unit -2 (8-14 अध्यायाः)

- पद्मावतीस्वयंवरः
- हरिभक्तिवर्णनम्
- कल्केः प्रतिज्ञा

- विष्णुध्यानम्
- दशावतारस्तुतिः
- वर्णाश्रमधर्मः
- पुरुषोत्तममाहात्म्यम्
- एकाम्रक्षेत्रमाहात्म्यम्

Unit -3 (15-21 अध्यायाः)

- इन्द्रेश्वराख्यानम्
- विन्दुद्भवसरः वर्णनम्

Unit -4 (22-28 अध्यायाः)

- चार्तुमास्यव्रतविधानम्
- देवानां मुक्तिप्राप्तिः
- महानदी माहात्म्यम्
- अनन्तमायानिरुपणम्
- सूर्यवंशानुकीर्तने रामचरितम्
- यमवरदानप्रसङ्गम्

Unit -5 (29-35 अध्यायाः)

- इन्द्रद्युम्ननृपमोक्षप्राप्तिः
- मैत्रेयवनमाहात्म्यम्
- एकाम्रे महेशगमनवृत्तान्तम्
- शक्रयोगवर्धनम्

Outcomes of the course :

- ❖ एतद्ग्रन्थपठनेन सकलधर्माणां विषये कल्केः उपदेशः लोककल्याणाय कथमिति ज्ञायते ।
- ❖ अस्मिन् पाठ्यक्रमे कलियुगे मानवः स्वात्मसाक्षात्कारेण स्वजीवनस्य प्रकृष्टज्ञानं प्राप्तुं शक्यते।

मूलग्रन्थः - कल्किपुराणम् - प्रकाशकः - अशोकचटर्जा शास्त्री सरस्वतीभवनग्रन्थमाला, वाराणसेय संस्कृत विश्वविद्यालयः, वाराणासी

National Sanskrit University, Tirupati
Department of PURANETIHASA
Model Questions Paper
Semester-I
DSE-1

(अष्टादशपुराणपरिचयः)

I. सर्वे प्रश्नाः लघूत्तरेण समाधेयाः ।

(10 × 1 = 10)

- 1) कः पुराणावयवः अभवत् ?
- 2) महापुराणानि कति ?
- 3) विष्णुपुराणे अंशाः कति सन्ति ?
- 4) शिवपुराणे कति संहिताः सन्ति ?
- 5) वायुपुराणे कति पादाः सन्ति ?
- 6) नारदीयपुराणे पर्वभागे कति पादाः सन्ति ?
- 7) वाराहपुराणं कति भागात्मकम् ?
- 8) स्कन्दपुराणे वैष्णवखण्डे कति अध्यायाः सन्ति ?
- 9) गरुडपुराणं कति भागात्मकम् ?
- 10) गरुडपुराणे उत्तरखण्डे कति अध्यायाः सन्ति ?

II. प्रश्नद्वयस्य संक्षिप्तटिप्पणी प्रदेया ।

(2 × 5 = 10)

- 1) वासुदेवमाहात्म्यम् ।
- 2) पुराणसंख्या ।
- 3) काशीखण्डः ।
- 4) द्वारकामाहात्म्यम् ।

III. अधोलिखितेषु यथेच्छं प्रश्नद्वयं समाधयत ।

(2 × 10 = 20)

- 1) शिवपुराणस्य विषयसारं लिखत ।
- 2) उमासंहितायाः विषयसारं लिखत ।
- 3) पुरुषोत्तमक्षेत्रस्य माहात्म्यं लिखत ।
- 4) चातुर्मास्यमाहात्म्यं लिखत ।

IV. प्रश्नद्वयं विस्तारपूर्वकं साधयत ।

(2 × 15 = 30)

- 1) ब्रह्मपुराणस्य विषयसारं लिखत ।
- 2) विष्णुपुराणस्य विषयसारं लिखत ।
- 3) देवीभागवतस्य विषयसारं लिखत ।
- 4) ब्रह्माण्डपुराणस्य विषयसारं लिखत ।

National Sanskrit University, Tirupati

Department of PURANETIHASA

Model Questions Paper

Semester-IV

DSE-4

(कल्किपुराणम् 1-35 अध्यायाः)

I. सर्वे प्रश्नाः लघूत्तरेण समाधेयाः ।

(10 × 1 = 10)

- 1) उत्कलदेशस्य क्षेत्राणि श्रोतुमिच्छामि इति पृष्टवान् कः ?
- 2) वर्षाणां श्रेष्ठं किमिति कपिलेनाक्तम् ?
- 3) पुष्करे जनार्दनस्यार्चनस्य फलं किम् ?
- 4) पुण्यवने पापफलं किम् ?
- 5) अल्पपुण्यं बहुतरं भवेत्तत्र इति कुत्र ?
- 6) ओडुदेशे विख्याता सर्वपापापनोदिनी का ?
- 7) विष्णोः पादाब्जजा शिवस्य शिरसि स्थिता का ?
- 8) नीलाचले त्यजन् देहं नरः किमाप्नुयात् ?
- 9) श्रीपुरुषोत्तमे पार्श्वे तीर्थं किमस्ति ?
- 10) जगन्नाथप्रतिमात्रयमकल्पयत् कः ?

II. प्रश्नद्वयस्य संक्षिप्तटिप्पणी प्रदेया ।

(2 × 5 = 10)

- 1) कल्किवरलाभः ।
- 2) कल्केः प्रतिज्ञा ।
- 3) इन्द्रद्युम्नः ।
- 4) कलिविवरणम् ।

III. अधोलिखितेषु यथेच्छं प्रश्नद्वयं समाधयत ।

(2 × 10 = 20)

- 1) पद्मास्वयंवरमुद्दिश्य निबन्धं लिखत ।
- 2) कल्किमुद्दिश्य नृपाणां स्तवं लिखत ।
- 3) कृतयुगागमनमुद्दिश्य निबन्धं लिखत ।
- 4) कल्किसङ्ग्रामः वर्णनीयः ।

IV. प्रश्नद्वयं विस्तारपूर्वकं साधयत ।

(2 × 15 = 30)

- 1) कल्क्युत्पत्तिविवरणमुद्दिश्य निबन्धं लिखत ।
- 2) कल्किजन्मोपनयन संस्काराः वर्णनीयाः ।
- 3) कल्किवरलाभप्रसङ्गं विवृणुत ।
- 4) कल्किं प्रति हरवरप्रदानमुद्दिश्य लेखं लिखत ।

NATIONAL SANSKRIT UNIVERSITY : TIRUPATI

DEPARTMENT OF PURANETIHAS

SHASTRI SYLLABUS

शास्त्री - पुराणेतिहासविभागः

2nd Elective for Sastri Sammanitha & B.A. Honours

Choice Based Credit System (SHASTRI) Syllabus

Pattern of marks

(Following pattern will be followed for each paper in each semester)

External Assessment = 75 Marks for written Examination

1.Objective Questions (5 out of 5) - 5×1	= 5 Marks
2.Brief Note Questions(4 out of 5) - 4×5	= 20 Marks
3.Analytical Questions(3 out of 5) - 3×10	= 30 Marks
4.Essay Type Questions(1 out of 2)-1×20	= 20 Marks
	Total = 75 Marks
Internal Assessment: (Assignments, Class Test Etc.)	= 25 Marks
Grand Total	= 100 Marks

SASTRI LEVEL PURANA PRAVACHANA

The pattern of Examination will be as detailed below:

Group B will be under the vocational course(Skill Based Programme)

5 × 2 marks	= 10 marks (Objective type)
5 × 4 marks	= 20 marks (Internal Choice)
2 × 10 marks	= 20 marks (out of 5 questions)
Total	= 50 marks

Practical/Assignment B = 50 marks

Grand Total = 50 Marks + 50 Marks = 100 Marks

SHASTRI PROGRAM (ABC Act. Section 6 (e) of 8)

Shastri in Puranetihasa

DEPARTMENT OF PURANETIHASA

Disciplinary
Programme

Shastri 1st year

Semester-I

Course Code : DSC-1

Course Title : अष्टादशपुराणपरिचयः

Objectives of the Course :

- भगवतः निश्वासरूपापौरुषेयवेदवत् पुराणानि भारतीयसंस्कृतेः मूलाधाररूपेण भवन्ति ।
- छात्राणां कृते पुराण रहस्यज्ञानस्य आवश्यकम् अनुभूय व्यासदेवः पुराणानि रचयामास।
- अतः पत्रे पुराणमहत्त्वं पुराणलक्षणं सात्त्विकराजसिकतामसिकपुराणानां विषयसारः वर्णितो अस्ति।

Unit -1 (पुराणशब्दस्य व्युत्पत्तिः लक्षणादि)

- पुराणशब्दस्य व्युत्पत्तिः
- पुराणकर्तुः परिचयः
- पुराणलक्षणम्
- पुराणानां वर्गीकरणम्
- पुराणानाम् अष्टादशसंख्यामाहात्म्यम्
- विष्णोः अवयवकल्पनम्

Unit -2 (सात्त्विकपुराणानां परिचयः)

- विष्णुपुराणम्
- भागवतपुराणम्
- नारदीयपुराणम्

- गरुडपुराणम्
- पद्मपुराणम्
- वराहपुराणम्

Unit -3 (राजसिकपुराणानां परिचयः)

- ब्रह्माण्डपुराणम्
- ब्रह्मपुराणम्
- ब्रह्मवैवर्तपुराणम्
- मार्कण्डेयपुराणम्
- वामनपुराणम्
- भविष्यपुराणम्

Unit -4 (तामसिकपुराणानां परिचयः)

- मत्स्यपुराणम्
- लिङ्गपुराणम्
- कूर्मपुराणम्
- शिवपुराणम्
- स्कन्दपुराणम्
- अग्निपुराणम्

Unit - 5 (इतिहासपरिचयः)

- रामायणस्य संक्षिप्तपरिचयः
- महाभारतस्य संक्षिप्तपरिचयः

Outcomes of the course :

- वेदविहितार्थानाम् स्पष्टावबोधनाय पुराणमहत्त्वं, पुराणविषयाणां प्रयोजनं स्वशास्त्रे गहनविषयप्रतिपादनसामर्थ्यञ्च।
- पुराणेतिहाससिद्धान्तेषु योक्तिकत्वचिन्तनम् ।

सहायकग्रन्थौ- 1)पुराणपर्यालोचनम्, प्राप्तिस्थानम् -नागपब्लिशर्स, 11 ए./वि.ए जवाहर नगर, दिल्ली – 110007

सम्पादकः - नागशरण सिं

2)अष्टादशपुराणपरिचयः, सामविदा प्रकाशन, पुरी

Shastri 1st year
Semester-I

Course Code : DSC-2

Course Title : श्रीमद्भागवतमहापुराणम् (प्रथमस्कन्धे 1-10 अध्यायाः)

Objectives of the Course :

- छात्राणां व्यक्तित्वविकासाय आध्यात्मिकज्ञानवर्धनाय च श्रीमद्भागवतपुराणस्य प्रथमस्कन्धस्य दशाध्यायाः प्रकल्पिताः ।
- तत्रादौ सूतशौनकसंवादप्रसङ्गे व्यासनारदप्रश्नोत्तरं पाण्डवचरित्रं राज्यत्यागपूर्वकं परीक्षितः गङ्गातीरे प्रायोपवेशनं शुकागमनम् इत्यादयः बहवः ज्ञातव्यविषयाः अस्मिन् पत्रे प्रतिपादिताः सन्ति ।
- वेदविहितार्थानां स्पष्टावबोधनाय पुराणमहत्त्वं पुराणवर्गीकरणं पुराणसङ्ख्यामाहात्म्यं पुराणानां संक्षिप्तविषयसारः इत्यादयः पुराणानां प्रमुखप्रयोजनविषयाः अस्मिन् पत्रे उल्लिखिताः सन्ति ।

Unit -1 प्रथमस्कन्धे प्रथमद्वितीयाध्यायौ

- श्रीमद्भागवतस्य माहात्म्यम्
- सूतशौनकसंवादम्
- भगवद्भक्तिमाहात्म्यम्

Unit – 2 प्रथमस्कन्धे तृतीयचतुर्थाध्यायौ

- भगवद्वतारवर्णनम्
- भगवदसंकीर्तनमाहात्म्यम्
- व्यास असन्तोषस्य कारणानि

Unit -3 प्रथमस्कन्धे पञ्चमषष्ठाध्यायौ

- व्यासं प्रति नारदस्य उपदेशम्
- देवर्षिनारदस्य पुर्वजन्मवृत्तान्तम्
- अश्वत्थामाचरितम्

Unit – 4 प्रथमस्कन्धे सप्तमाष्टमाध्यायौ

- अश्वत्थामायाः मानमर्दनम्
- उत्तरायाः गर्भरक्षा

Unit -5 प्रथमस्कन्धे नवमदशमाध्यायौ

- भगवत्गुणवर्णनम्, कुन्ती स्तुतिः

- युधिष्ठिरं प्रति भीष्मोपदेशः
- श्रीकृष्णस्य द्वारकागमनम्।

Outcomes of the course :

- तत्रादौ सूतशौनकसम्वादप्रसङ्गे व्यासनारदप्रश्नोत्तरं, पाण्डवचरित्रं, राज्यत्यागपूर्वकं परीक्षितः गङ्गातीरे प्रायोपवेशनं, शुकागमनमित्यादयः बहवः ज्ञातव्यविषयाः अस्मिन् पत्रे प्रतिपादिताः सन्ति ।
- तेन छात्राणां सामाजिकज्ञानवर्धनं भवति ।

सहायकग्रन्थौ -

- 1)पुराणपर्यालोचनम्, प्राप्तिस्थानम् - नागपब्लिशर्स, 11 ए./वि.ए जवाहर नगर, दिल्ली - 110007 सम्पादकः - नागशरण सिं
- 2)अष्टादशपुराणपरिचयः, सामवेदी प्रकाशनम्, पुरी

**Shastri 1st year
Semester-II**

Course Code : DSC-3

Course Title: श्रीमद्देवीभागवतपुराणे पञ्चमस्कन्धे आदितः पञ्चदशाध्यायं यावत्।

Objectives of the Course :

- श्रीमद्देवीभागवतपुराणपठनेन छात्राणां भारतीयशाक्तधर्मपरम्पराज्ञानवर्धनं भवेत्।
- अत्र भगवत्याः बीजादीनामुत्पत्तिः तथा देव्याः पराक्रमसम्बन्धीनीविषयाः उल्लेखाः सन्ति।
- अनेन छात्राणां प्रकृत्याः प्रकृष्टस्वरूपज्ञानं प्राप्तुं शक्नोति।
- शीलरक्षणाय ज्ञानवर्धनाय च श्रीमद्देवीभागवतपुराणस्य नियोजनं कृतं वर्तते।

Unit – 1 पञ्चमस्कन्धे आदितः त्रयोऽध्यायाः

- महिषासुररक्तबीजादीनामुत्पत्तिः
- महिषासुरस्य पराक्रमः
- महिषासुरेण सह देवानां युद्धवर्णनम्

Unit – 2 पञ्चमस्कन्धे चतुर्थाध्यायात् षष्ठाध्यायं यावत्

- इन्द्रादिदेवानां पराजयः
- विष्णोः आज्ञया देवानां पराक्रमप्रदानम्
- देव्याः सह मन्त्रिणां वार्तालापः

Unit – 3 पञ्चमस्कन्धे सप्तमाध्यायात् नवमाध्यायं यावत्

- देव्या सह महिषासुरस्य वार्तालापः
- प्रसङ्गक्रमे मन्दोदर्याः कथनम्

Unit – 4 पञ्चमस्कन्धे दशमाध्यायात् द्वादशाध्यायं यावत्

- ब्रह्मणा शुम्भनिशुम्भाभ्यां वरदानम्
- देवैः सह युद्धवर्णनम्
- देव्याः अभयप्रदानम्

Unit – 5 पञ्चमस्कन्धे त्रयोदशाध्यायात् पञ्चदशाध्यायं यावत्

- धूम्रलोचनस्य संहारः
- चण्डमुण्डयोः संहारः
- रक्तबीजेन सह देव्याः वार्तालापः

Outcomes of the course :

- शक्तिं विना न किमपि सम्भवति, अतः छात्राणां शाक्तपरम्परायाः ज्ञानवर्धनाय, शीलरक्षणाय च श्रीमद्देवीभागवतस्य नियोजनं वर्तते ।
- तेन भगवत्याः स्वरूपज्ञानं वर्धते ।

सहायकग्रन्थः – श्रीमद्देवीभागवतपुराणम्, गीताप्रेस, गोरखपुर

**Shastri 1st year
Semester-II**

Course Code : DSC-4

Course Title: श्रीमद्वाल्मीकीयरामायणे बालकाण्डे (1-20 अध्यायाः)

Objectives of the Course :

- श्रीमद्वाल्मीकीयरामायणम् भारतीयसंस्कृतेः मूलाधाररूपेण विद्यते ।
- छात्राणां आध्यात्मिकज्ञानवर्धनाय श्रीमद्रामायणस्य नियोजनं कृतं वर्तते ।
- सामाजिक नैतिकावबोधनाय शास्त्रस्य आवश्यकता अस्ति ।
- अनेन रामायणस्य सविस्तरं स्वरूपज्ञानं छात्राः प्राप्स्यन्ति ।

Unit – 1 बालकाण्डे 1-4 अध्यायाः

- नारदस्य वाल्मीकिमहर्षेः कृते रामायणस्य प्रबोधनम्
- रामायणमहाकाव्यस्य आविर्भाव
- कुशलवयोः रामायणगानम्

Unit – 2 बालकाण्डे 5 - 8 अध्यायाः

- अयोध्यायाः वर्णनम्
- दशरथस्य महिमा वर्णनम्
- अश्वमेधयागसंकल्पः

Unit – 3 बालकाण्डे 9 - 12 अध्यायाः

- अयोध्यां प्रति ऋष्यशृङ्गस्यागमनम्
- अश्वमेधयागस्य सन्नाहः

Unit – 4 बालकाण्डे 13 -16 अध्यायाः

- दशरथस्य यज्ञशालायाः परीक्षणम्
- देवैः विष्णोः प्रार्थना

Unit – 5 बालकाण्डे 17 -20 अध्यायाः

- यागरक्षणार्थं विश्वामित्रेण कृता अभ्यर्थना
- देवांशैः वानराणां प्रादुर्भावः

Outcomes of the course :

- छात्राणां सामाजिक-नैतिकावबोधसम्पादनाय श्रीमद्रामायणस्य पूर्णज्ञानम् आवश्यकमस्ति ।
- बालकाण्डोऽध्ययनेन अन्तःसम्बद्धविषयाणां मौलिकज्ञानप्राप्तिः ।

सहायकग्रन्थाः – श्रीमद्वाल्मीकीयरामायणम्, गीताप्रेस, गोरखपुर

Shastri 2nd year
Semester-III

Course Code : DSC-5

Course Title : श्रीमद्भागवतमहापुराणम् (द्वितीयस्कन्धे 1-10 अध्यायाः)

Objectives of the Course :

- छात्राणां मानसिकविकासाय, सामाजिकविकासाय च भागवतमत्र स्थापितम् ।

- अत्र सृष्टिविषयाः, विराटस्वरूपवर्णनं, पुराणलक्षणादि विषयाः सन्ति। द्वितीयस्कन्धे प्रथमोऽध्यायतः - दशमोऽध्याय पर्यन्तम् अत्र अस्ति।

Unit – 1

- शुकप्रवचनम्
- ध्यानविधिः
- योगिनां योगाचारणम्

Unit – 2

- नानाविधदेवतानामुपासनम्
- भगवतसेवायामिन्द्रियाणां प्रशंसा
- राज्ञः सृष्टिविषयः

Unit – 3

- तत्वानामुत्पत्तिवर्णनञ्च
- ब्रह्माण्डनिर्माणम्
- विराटस्वरूपवर्णनम्
- पुरुषसूक्तिः

Unit – 4

- वराहादि अवताराणां वर्णनम्
- चतुर्दशलोकवर्णनम्
- पुराणलक्षणानि

Outcomes of the course :

- पुराणतिलक श्रीमद्भागवतान्तर्गतस्य द्वितीयस्कन्धस्य अध्ययनेन भगवद्सेवासम्बद्धज्ञानं, ध्यानयोगिनामाचरणादि विषयाणाम् अवगमनं भवति ।
- अवताराणां वर्णनादिविषयाणां पठनेन छात्राणां मानसिकविकासं चिन्तनशक्तेः वर्धनञ्च भवति।

सहायकग्रन्थः – श्रीमद्भागवतमहापुराणम्, गीताप्रेस, गोरखपुर

Shastri 2nd year
Semester-III

Course Code : DSC-6

Course Title : विष्णुधर्मोत्तरपुराणे तृतीयखण्डे हंसगीतायां 280-290 अध्यायाः

Objectives of the course :

- विष्णुधर्मोत्तरपुराणपठनेन पुराणेतिहाससिद्धान्तमूलान्वेषणं भवितुं शक्नोति ।
- एतद्ग्रन्थपठनेन छात्राः अष्टाङ्गयोगविषयकज्ञानं प्राप्नोन्ति ।
- अनेन धर्मार्थकाममोक्षादिपरकविषयाः वर्णिताः सन्ति । श्रेयः प्रेयसोः भेदः कर्तुं शक्नोन्ति ।
- एतद्ग्रन्थपठनेन अध्ययाननिपुणाः उत्तमप्रवचनपराः भवितुमर्हन्ति।

Unit – 1 हंसगीतायां 281-282 अध्यायौ

- प्राणायामः
- प्रत्याहारः
- धारणा

Unit – 2 हंसगीतायां 283-284 अध्यायौ

- ध्यानविषयः
- समाधिः

Unit – 3 हंसगीतायां 285-286 अध्यायौ

- व्यवसायः
- संकल्पः

Unit – 4 हंसगीतायां 287-288 अध्यायौ

- होमविधिवर्णनम्
- देवपितृपूजावर्णनम्

Unit – 5 हंसगीतायां 289-290 अध्यायौ

- अतिथिपूजावर्णनम्
- पुत्रकामेष्टियागः
- अवतारविशेषः

Outcomes of the course :

- विष्णुधर्मोत्तरपुराणे प्राणायामादि विषयाणां पठनेन छात्राणाम् अष्टाङ्गयोगनाज्ञानं तथा तेषाम् अभ्यासेन शारीरिक - मानसिकविकासश्च भवति।
- अतिथिपूजादीनां पठनेन “ मातृदेवो भव, पितृदेवो भव, आचार्यदेवो भव, अतिथिदेवो भव ” इति वेदोक्तानुसारं चतुर्विधफलप्राप्तिसिद्धि उपायान् अपि ज्ञातुं शक्नुवन्ति ।

सहायकग्रन्थाः – विष्णुधर्मोत्तरपुराणम्, गीताप्रेस, गोरखपुर

**Shastri 2nd year
Semester-IV**

Course Code : DSC-7

Course Title : श्रीमद्भागवतमहापुराणम् (पञ्चमस्कन्धे 1-15 अध्यायाः)

Objectives of the course :

- पुराणाग्रगण्यं श्रीमद्भागवते पञ्चमस्कन्धे प्रियव्रतादीनां राजानां वंशानां चरितानुशीलनं भवति।
- पाठ्यक्रमे सृष्टिविषये, जीवविषये एवं परमात्मविषये स्पष्टज्ञानं छात्राणां भवति।
- अत्रोक्तज्ञानेन छात्राणां आत्मज्ञानं वृद्धिर्भवति।
- अनेन पुराणोक्त नित्यनैमित्तिककाम्यकर्मणि स्वकीयं उपयोगं कर्तुं शक्नोति।

Unit – 1

- प्रियव्रतचरित्रम्
- आग्नीध्रचरित्रम्
- नाभिचरित्रम्
- ऋषभदेवस्य चरित्रम्

Unit – 2

- ऋषभदेवस्योपदेशः
- ऋषभदेवस्य देहत्यागः
- भरतचरित्रम्

- भरतस्य मृगजन्मप्राप्तिः

Unit – 3

- भरतस्य ब्राह्मणकुले जन्म
- भरतरहुगणयोः सङ्गमः
- रहुगणस्य भरतावहेलनम्
- रहुगणस्य प्रश्नः

Unit – 4

- भरतस्योपदेशः
- भवाटवी वर्णनम्
- रहुगणस्य संशयनाशः
- भरतवंशवर्णनम्

Outcomes of the course :

- श्रीमद्भागवतपुराणे पञ्चमस्कन्धे 1 – 15 अध्यायानां पठनेन प्रियव्रतादीनां विविधानां राजानां वंशादीनां ज्ञानं प्राप्तुं शक्नुवन्ति।
- भरतवंशस्य वर्णना पठनेन छात्राः भारतवर्षस्य सम्पूर्णं भौगोलिकविस्तारं ज्ञातुं शक्नुवन्ति।

सहायकग्रन्थः – श्रीमद्भागवतमहापुराणम्, गीताप्रेस, गोरखपुर

Shastri 2nd year Semester-IV

Course Code : DSC-8

Course Title : ब्रह्मवैवर्तपुराणे प्रकृतिखण्डम् (10- 22 अध्याया)

Objectives of the course :

- ब्रह्मवैवर्तपुराणस्य प्रकृतिखण्डे विविधाः नैतिकविषयाः उल्लिखिताः वर्तन्ते ।
- उपाख्यानमाध्यमेन सामाजिकमूल्यबोधविषये छात्राः अधिगन्तुं शक्नुवन्ति ।
- विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन छात्राणां पर्यावरणज्ञानं, सामाजिकदायित्वविषये च ज्ञातुं प्रभवन्ति।
- अस्य पाठ्यक्रमस्य पठनेन औषधविषयकमूल्यबोधस्य, सामाजिकमूल्यबोधस्य तथैव आध्यात्मिकविकासाय विविधविषये ज्ञानं वर्धेत।

Unit – 1 ब्रह्मवैवर्तपुराणे प्रकृतिखण्डे 10-12 अध्यायं यावत्

- भागीरथ्युपाख्यानम्
- ब्रह्माकृतश्रीकृष्णस्तुतिः
- गङ्गानारायणविवाहः

Unit – 2 ब्रह्मवैवर्तपुराणे प्रकृतिखण्डे 13-14 अध्यायं यावत्

- तुलस्युपाख्यानम्
- वेदवत्युपाख्यानाम्

Unit – 3 ब्रह्मवैवर्तपुराणे प्रकृतिखण्डे 15-17 अध्यायं यावत्

- तुलसीजन्मप्रसङ्गः
- विष्णवे शङ्खचूडवृत्तान्तनिवेदनम्
- शङ्खचूडसमीपे महादेवस्य दूतसम्प्रेषणम्

Unit – 4 ब्रह्मवैवर्तपुराणे प्रकृतिखण्डे 18-20 अध्यायं यावत्

- शिवशङ्खचूडसंवादः
- युद्धवर्णनम्
- शङ्खचूडवधः

Unit – 5 ब्रह्मवैवर्तपुराणे प्रकृतिखण्डे 21-22 अध्यायं यावत्

- तुलसीपत्रमाहात्म्यम्
- तुलसीनामाष्टकम् पूजाविधिश्च

Outcomes of the course :

- ब्रह्मवैवर्तपुराणस्य प्रकृतिखण्डे 10-22 अध्यायेषु भागीरथ्युपाख्यानादीनां विषयाणां पठनेन छात्राणां बुद्धिविकासः, चारित्र्यकविकासश्च भवति ।
- तुलस्याः माहात्म्यं पठनेन छात्राणां वृक्षादीनां माहात्म्यज्ञानम्, औषधीनां विज्ञानञ्च भवन्ति ।

सहायकग्रन्थः – ब्रह्मवैवर्तपुराणम्, गीताप्रेस, गोरखपुर

Shastri 3rd year
Semester-V

Course Code : DSC-9

Course Title : अग्निपुराणम् (110-120, 151-200 अध्यायाः)

Objectives of the course :

- अग्निपुराणस्य 'विश्वकोशः' इति प्रसिद्ध नाम विद्यते।
- भारतवर्षस्य आकृतिः, संस्कृतिः, साम्प्रदायानां विषयज्ञानं, छात्राणां चारित्रिक, सांस्कृतिक विकाशाय बहु उपयोगाय भवति इति धिया अग्निपुराणस्य चयनं कृतम्।

Unit – 1

- गङ्गादि तीर्थमाहात्म्यम् 110-117
- भारतवर्ष-जम्बूदीप-भुवनकोशवर्णनम् 118-128

Unit – 2

- वर्णाश्रमधर्माणां विवरणम् 151-161
- धर्मशास्त्रः विविधपापानां प्रायश्चित्ताः 162-174

Unit – 3

- तिथिव्रतानां वर्णनम् 175-194

Unit – 4

- वार-मास-नक्षत्र सम्बन्धीनां व्रतवर्णनम् 195-200

Outcomes of the course :

- अग्निपुराणे 110 – 120 अध्यायानां पठनेन छात्राणां भौगलिकज्ञानविकासः, तथैव भुवनकोशवर्णना पठनेन भारतवर्षस्य सम्पूर्ण भौगलिकज्ञानं सम्पादयितुं शक्नुवन्ति।
- वर्णाश्रमधर्माणां पठनेन छात्राणाम् आश्रमजीवनविषयकज्ञानं भवति । तेन तेषां सामाजिकविकासः, मानसिकविकासः परिस्फुटयितुं शक्नुवन्ति।

सहायकग्रन्थः – अग्निपुराणम्, गीताप्रेस , गोरखपुर

Shastri 3rd year
Semester-V

Course Code : DSC-10

Course Title : गर्गसंहिता (बृन्दावनखण्डे 1-19 अध्यायाः)

Objectives of the course :

गर्गसंहिता पठनेन भगवतः श्रीकृष्णस्य लीलानां माहात्म्यं, तुलस्याः माहात्म्यं च सम्यक् ज्ञात्वा छात्राणां बौद्धिकविकासः मानसिकविकासश्च सम्भवेत्। अस्य पाठ्यक्रमस्य मुख्यलक्षं भवति यत् -छात्राणामाध्यात्मिकज्ञानवर्धनेन सह जीवन्मुक्ति उपायाः प्राप्तुं शक्नुवन्ति।

Unit – 1 (1-5 अध्यायाः)

- गिरिराज गोवर्धनस्य जन्मवृत्तान्तः
- यमुना नद्याः अवतरणम्

Unit – 2 (6 – 10)

- वत्सासुर – वकासुर – अघासुरादीनां संहारः
- भगवतः श्रीकृष्णस्य स्वरूपदर्शनम्

Unit – 3 (11 – 15)

- धेनुकासुर वधः, कालीयदमन, दावानल पानम्
- राधाकृष्ण प्रेमप्रसङ्गः

Unit – 4 (16 – 19)

- तुलसी माहात्म्यम्
- रासलीला वर्णनम्

Outcomes of the course :

- गर्गसंहितायां बृन्दावनखण्डे 1-19 अध्यायानां पठनेन यमुनानद्याः अवतरणादीनां विषयाणां ज्ञानं तथा भौगोलिकविषयविकासश्च भवति।
- श्रीकृष्णरासलीलावर्णना पठनेन छात्राणां सामाजिकविकासः, मानसिकविकासश्च वर्धते ।

सहायकग्रन्थः - गर्गसंहिता , गीताप्रेस , गोरखपुर

Shastri 3rd year

Semester-V

Course Code : DSC-11

Course Title : श्रीमद्वाल्मीकीयरामायणे अयोध्याकाण्डे (1-20 सर्गाः)

Objectives of the course :

- श्रीमद्वाल्मीकिरामायणे अयोध्याकाण्डे रामावतारस्य प्रौढविषयान् सम्यगवगतुं शक्यते ।
- ग्रन्थपठनेन छात्राः भगवतः श्रीरामस्य मर्यादापुरुषोत्तमत्वं, सन्मार्गतिः एवं तन्माहात्म्यम् इत्यादिविषयाः ज्ञायन्ते।
- अनेन छात्राः रामायणग्रन्थस्य प्रवचने मार्गदर्शने च निपुणा भवन्ति ।
- विशिष्य लोके सर्वान् स्वधर्ममार्गे नेतुं समर्थाः भवेयुः।

Unit – 1

- रामायणपरिचयः
- रामावतारकथनम्
- रामो विग्रहवान् धर्मः

Unit – 2

- रामराज्याभिषेकप्रस्तावः
- प्रजासंसदि स्वीकृतिश्च
- राज्याभिषेकार्थं स्वमातुः सकाशात् श्रीरामचन्द्रस्य अनुज्ञायाचनम्

Unit – 3

- सुमन्त्रद्वारा श्रीरामचन्द्राय राजधर्मविषयकथनम्
- मन्थरायाः मन्थरत्वप्रदर्शनम्

Unit – 4

- कैकेय्याः कोपभवने प्रवेशः
- कैकेय्याः वरप्राप्तिः
- दशरथस्य चिन्ता विलापश्च
- श्रीरामचन्द्रस्य कैकेयीमुखात् वरवृत्तान्तश्रवणम्
- श्रीरामचन्द्रस्य वनगमनम्

Outcomes of the course :

- श्रीमद्द्वाल्मीकिरामायणे अयोध्याकाण्डे 1 – 20 सर्गेषु रामावतारकथा पठनेन 'रामो विग्रहवान् धर्म' इत्यनुसारं धर्मज्ञानविकासः अवश्यं भवति।
- पुनः पितृवाक्यपरिपालनादीनाम् उत्तमगुणानां विकासः भवति।

मूलग्रन्थः -

श्रीमद्द्वाल्मीकिरामायणप्रधानविषयानुक्रमणिका क्षेमराजश्रीकृष्णदास, श्रीवेङ्कटेश्वर (स्टीम), यन्त्रालयाध्यक्षः, मुम्बई

सहायकग्रन्थः - तिलक- रामायणशिराणिगोविन्दराजीयभूषणटीकात्रयसमलंकृतम्

**Shastri 3rd year
Semester-VI**

Course Code : DSC-12

Course Title : श्रीमद्भागवतमहापुराणम् (चतुर्थस्कन्धे 1-15 अध्यायाः)

Objectives of the course :

- पुराणपूर्णचन्द्रश्रीमद्भागवतस्य चतुर्थस्कन्धे 1-15 अध्यायेषु स्वयम्भुवमनोः चरित्रं, दक्षयज्ञः, ध्रुवोपाख्यानादि वहवः विषयाः वर्णिताः सन्ति।
- अनेन पठनेन छात्राणां मनांसि भक्तेः साधनोपायानि आयान्ति। अत्रोक्तानां विषयाणां पठनेन छात्राणां ऐतिहासिकज्ञानवर्धनं भवेत्।

Unit – 1

- स्वायम्भुवमनोः वंशवर्णनम्
- दक्षयज्ञः
- सतीदेव्याः अग्निप्रवेशः
- दक्षयज्ञध्वंसः

Unit – 2

- देवानां कैलासयात्रा
- दक्षयज्ञसमापनम्
- श्रीकृष्णभक्ताः
- ध्रुवोपाख्यानम्

Unit – 3

- ध्रुवस्य वनगमनम्

- वरप्राप्तेः अनन्तरं स्वगृहं प्रत्यावर्तनम्
- पितुः उत्तानपादस्य मृत्युः
- यक्षैः साकं युद्धम्

Unit – 4

- युद्धमवरोद्धुं ध्रुवाय स्वायम्भुवमनोः परामर्शः
- ध्रुवस्य विष्णुलोकप्राप्तिः
- ध्रुववंशवर्णनम्
- वेनचरित्रम्
- राजापृथोः आविर्भावः राज्याभिषेकश्च

Outcomes of the course :

- श्रीमद्भागवतमहापुराणस्य चतुर्थस्कन्धे 1 – 13 अध्यायेषु स्वायम्भुवमनोः चरितं दक्षयज्ञः, ध्रुवोपाख्यानादि विषयाः सन्ति।
- एतान् विषयान् पठनेन छात्रेषु दृढसङ्कल्पशक्तिः, एकाग्रताचित्तः, भक्तेः माहात्म्यम् इत्यादीनां विषयाणाम् अभिवृद्धिः भवति।

सहायकग्रन्थः – श्रीमद्भागवतमहापुराणम्, गीताप्रेस, गोरखपुर

Shastri 3rd year Semester-VI

Course Code : DSC-13

Course Title : मत्स्यमहापुराणे (250-260 अध्यायाः)

Objectives of the course :

- छात्राः भगवतः विष्णोः अवतारेषु मोहिनी अवतारस्य पठनेन विष्णोः माहात्म्यं ज्ञातुं शक्नुवन्ति।
- सामाजिकज्ञानं प्राप्त्यर्थं वास्तुशास्त्रं, राजप्रासादीनां विषयानां छात्राणां कृते बहु उपयोग्य भवति।

Unit - 1

- समुद्रमथनवर्णनम्
- मोहिनीअवतारवर्णनम्

Unit – 2

- वास्तुशास्त्रप्रदुर्भावकथा
- वास्तुचक्रस्य वर्णनम्

Unit -3

- राजप्रसादादीनां निर्माणक्रमवर्णनम्
- गृहनिर्माण वर्णनम्

Unit – 4

- देवप्रतिमा प्रमाणनिरूपणम्
- प्रतिमादीनां लक्षणम्
- विग्रहाणाम् आकार वर्णनम्
- विविधदेवतानां प्रतिमावर्णनम्

Outcomes of the course :

- मत्स्यमहापुराणे 200 – 260 अध्यायेषु समुद्रमन्थनपर्यन्तम्, वास्तुशास्त्रं, गृहनिर्माणादिविषयाः वर्णिताः सन्ति।
- एतान् विषयान् पठनेन छात्राणां भगवतः श्रीविष्णोः अवतारलीलायाः ज्ञानं भवति। सामान्यतया समाजे वास्तुशास्त्रविज्ञानं, देवताविग्रहादीनां निर्माणज्ञानञ्च प्राप्य समाजे भविष्ये सन्तोषेण जीवनयापनं कर्तुं प्रभवन्ति।

सहायकग्रन्थः- मत्स्यपुराणम् - गीताप्रेस, गोरखपुर

Shastri 3rd year Semester-VI

Course Code : DSC-14

Course Title : भविष्यपुराणम् – (मध्यमपर्व – १२८ – १४३ अध्यायाः)

Objectives of the course :

- छात्राः भविष्यपुराण पठनेन चतुराश्रमाणां माहात्म्यं ज्ञात्वा सामाजिकविकासं प्राप्तुं शक्नुवन्ति।
- अत्र पाठ्यक्रमे भविष्यपुराणे मध्यमपर्वणि 126-143 अध्यायाः सन्ति।

Unit – 1

- गृहस्थाश्रममहिमा
- सृष्टिक्रमः
- चतुर्दशलोकानां वर्णनम्
- भूगोलवर्णनम्
- ज्योतिषचक्रवर्णनम्

Unit – 2

- ब्राह्मणानां महिमावर्णनम्
- माता-पिता-गुरूणां महिमा
- पुराणश्रवणपठनमहिमा

Unit – 3

- भूपरीक्षावर्णनम्, प्रासादप्रक्रिया वर्णनम्
- देवप्रतिमानिर्माणविधिः
- गृहशान्तिवर्णनम्

Unit – 4

- होमद्रव्याणां वर्णनम्
- यज्ञकुण्डनिर्माणं, यज्ञदक्षिणादिविषयाणां वर्णनम्
- चतुर्विधमासमलमासादीनां वर्णनम्

Outcomes of the course :

- भविष्यपुराणे मध्यमपर्वे 128–143 अध्यायेषु सृष्टिक्रमः, ज्योतिषशास्त्रं, गुरुमहिमादि विषयाः समुपवर्णिताः सन्ति।
- एतेषां विषयानां पठनेन भौगलिकज्ञानविकासः, माता-पिता- गुरु इत्यादीनां ज्येष्ठानामुपरि गौरवप्रादानं गृहशान्तिज्ञानं यज्ञहोमादिपूजाविषयज्ञानं, सामाजिकविकासः छात्रेषु भवन्ति।

सहायकग्रन्थौ – भविष्यपुराणम्, गीताप्रेस, गोरखपुर

भविष्यपुराणम् – एस. एन. खण्डेलवाल, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, दिल्ली

Shastri 4th year
Semester-VII

Course Code : DSC-15

Course Title : श्रीविष्णुमहापुराणे तृतीयांशे (1-18 अध्यायाः)

Objectives of the course :

- श्रीमहाविष्णोः अवतारादि विषयाः अस्मिन् पुराणे सन्ति ।
- अस्य पुराणस्य विषयान् पठनेन छात्राः पौराणिकज्ञानं, आध्यात्मिकज्ञानञ्च प्राप्तुं शक्नुवन्ति।
- अत्र तृतीयांशे 1-18 अध्यायाः सन्ति।

Unit – 1

- स्वायंभुवमन्वतरादीनां वर्णनम्
- सावर्णिकमन्वन्तरादीनां वर्णनम्
- चतुर्युगेषु विविधव्यासानां वर्णनम्

Unit – 2

- ब्रह्मज्ञानस्य माहात्म्यवर्णनम्
- चतुर्वेदानां विषयाः, तेषां शाखानां विवरणम्
- पुराणानां चतुर्दशविद्यानां विभागश्च वर्णनम्

Unit – 3

- यमगीतायाः वर्णनम्
- विष्णोः आराधनायाः माहात्म्यम्
- चातुर्वर्ण्य व्यवस्थायाः विवरणम्

Unit – 4

- श्राद्धप्रशंसावर्णनम्
- राजा शतधनोः कथावर्णनम्

Outcomes of the course :

- श्रीविष्णुमहापुराणे तृतीयांशे 1 – 18 अध्यायेषु स्वायंभुवमन्वन्तरादीनां विषयाः, चतुर्दशविद्याविषयाः वर्णिताः सन्ति।
- एतान् विषयान् पठनेन छात्रेषु चारित्रिकविकासः, समाजे कथं जीवनयापनीयमित्यादिविषयाणां, चतुर्दशविद्यानां ज्ञानेन जीवनोपायोगी मार्गान् अपि ज्ञातुं शक्नुवन्ति।

सहायकग्रन्थः – विष्णुमहापुराणम्, गीताप्रेस, गोरखपुर

Shastri 4th year

Semester-VII

Course Code : DSC-16

Course Title : नारदभक्तिसूत्रम् (1-15 अध्यायाः)

Objectives of the Course :

- सत्ययुगादौ ज्ञानवैराग्यमोक्षसाधनत्वेऽपि कलियुगे भक्तिरेव प्राधान्य अस्ति। भगवन्तं स्वानुकूलं कर्तुं षडरिपून्

विजित्य परमाह्लादं प्राप्नुवन्ति वैष्णवाः।

- अतः छात्राणाम् अन्तःकरणशुद्ध्यर्थं नारदमहर्षिणा प्रोक्तानां भक्तिगुणगरिम्णायुक्तानाम् उत्कृष्टसूत्राणां योजनं पाठ्यक्रमेऽस्मिन् कृतं वर्तते।

Unit – 1 (1-3 अध्यायाः)

- देवर्षिनारदजन्मवृत्तान्तम् ।
- भक्तेः स्वरूपम् ।
- भक्तेः अनन्यता ।
- अन्यथा पतित्याशङ्क्या ।
- प्रेमरूपाभक्तेः लक्षणानि ।

Unit – 2 (4-6 अध्यायाः)

- प्रेमरूपाभक्तेः फलवर्णनम् ।
- प्रेमभक्तेः ज्ञानमेव साधनम् ।
- भक्तेः साधनानि ।
- अव्यावृत्तभजनात् भक्तिः ।
- सत्सङ्गमहिमा ।

Unit – 3 (7-9 अध्यायाः)

- कुसङ्गतीप्रसङ्गः ।
- मायात्मुक्तिः ।
- प्रेमभक्तेः स्वरूपम् ।
- गौणभक्तेः स्वरूपम् ।
- सूक्ष्मभक्तिः ।

Unit – 4 (10-12 अध्यायाः)

- सुलभभक्तेः माहात्म्यम् ।
- भक्तेः साधनम् ।
- भक्तेः शान्तरूपत्वम् ।
- भक्तेः साधनान्तरायमार्गाः ।
- ऐकान्तिक भक्तिः ।

Unit – 5 (13-15 अध्यायाः)

- वादो नावलम्ब्यः ।
- समभावः ।
- भक्तेः सर्वश्रेष्ठत्वम् ।
- एकादशाभक्तयः ।

Outcomes of the course :

- नारदभक्तिसूत्रेषु 1 – 15 अध्यायेषु नारदस्य वृत्तान्तः, भक्तिज्ञानादि विषयाः समुपवर्णिताः सन्ति।
- छात्राः नारदभक्तिसूत्राणां पठनेन गुरुशुश्रूषाज्ञानं, भक्तिज्ञानं, भक्तेः माहात्म्यादि विषयान् ज्ञातुं शक्नुवन्ति।

सहायकग्रन्थः - नारदभक्तिसूत्रम्, गीताप्रस, गोरखपुर

**Shastri 4th year
Semester-VII**

Course Code : DSC-17

Course Title : श्रीमहाभारते (सभापर्वणि 30-45 अध्यायाः)

Objectives of the course :

- चतुर्वेदानां सारांशं वेदव्यासः एकत्रीकृत्य 'महाभारत' इति नाम्ना एकं ग्रन्थं विरचितवान्।
- महाभारतस्य पठनेन छात्राणां सामाजिकः, मानसिकः, सर्वाङ्गीण विकाशश्च भवति।
- अत्र सभापर्वणि 30- 45 अध्यायाः सन्ति।

Unit – 1

- भीमस्य दिग्विजयक्रमः
- देशानामुपरि विजयवर्णनम्
- सहदेवस्य विजयवर्णनम्

Unit - 2

- नकुलस्य विजयवर्णनम्
- युधिष्ठिरस्य शासनप्रणाल्याः वर्णनम्
- युधिष्ठिरस्य राजसूययज्ञवर्णनम्

Unit – 3

- श्रीकृष्णस्य अग्रपूजायाः विवरणम्
- शिशुपालेन कृत श्रीकृष्ण निन्दनम्

Unit – 4

- शिशुपालस्य जन्मवृत्तान्तम्
- शिशुपालस्य वधवर्णनम्
- राजसूययज्ञस्य समाप्तिः

Outcomes of the course :

- श्रीमन्महाभारते सभापर्वणि 30 – 45 अध्यायेषु युधिष्ठिरशासनविधिः, भीम – नकुलादीनां विजयः शिशुपालवधादीनां विषयाः सन्ति।
- एतान् विषयान् पठनेन छात्राः परिपालनविज्ञानं, युद्धनिपुणविज्ञानं ज्येष्ठानां गौरवप्रदानादि विषयान् ज्ञातुं प्रभवति।

सहायकग्रन्थः – महाभारतम्, गीताप्रेस, गोरखपुर

**Shastri 4th year
Semester-VIII**

Course Code : DSC-18

Course Title : श्रीमद्भागवतमहापुराणम् (एकादशस्कन्धे 1-10 अध्यायाः)

Objectives of the Course :

- पुराणदर्पणश्रीमद्भागवतपुराणानुसारं मुक्तेः प्रधानसाधनानि त्रीणि भवन्ति यथा निष्कामकर्म ध्यानं शान्तिः च। मानवस्य परमलक्ष्यं भवति मोक्षप्राप्तिः।
- अतः छात्राणां कृते जीवन्मुक्तिलक्ष्यनिर्माणाय श्रीमद्भागवतपुराणान्तर्गत एकादशस्कन्धस्य नियोजनं कृतं वर्तते।
- अत्र यदुवंशशापात् आरभ्य साङ्ख्ययोगप्रसङ्गं यावत् निरूपितमस्ति।

Unit – 1 (1 – 3 अध्यायाः)

- यादवानां प्रति ऋषिशापनिरूपणम् ।
- नवयोगेश्वरसंवादप्रसङ्गोपस्थापनम् ।
- मायास्वरूपनिरूपणम् ।
- ब्रह्मलक्षणनिरूपणम् ।
- कर्मयोगनिरूपणम् ।

Unit – 2 (4 – 6 अध्यायाः)

- अवतारवर्णनम् ।
- चतुर्विंशत्यवताराः ।

- भक्तिहीनस्य पारलौकिकी गतिनिरूपणम् ।
- भगवत् पूजाविधिवर्णनम् ।
- प्रयासक्षेत्रप्रसङ्गम् ।

Unit – 3 (7 अध्यायः)

- उद्धवस्य आगमनम् ।
- देवैः कृतं भगवत् स्तुतिवर्णनम् ।
- अवधुतोपाख्यानम् ।
- ब्रह्मलक्षणनिरूपणम् ।
- अष्टगुरुणां कथा

Unit – 4 (8 – 10 अध्यायाः)

- अजगरतः पिङ्गलापर्यन्तं गुरुणां कथोपस्थापनम् ।
- भृङ्गिवृत्तान्तम् ।
- लौकिकवृत्तान्तम् ।
- पारलौकिकवृत्तान्तम् ।

Outcomes of the course :

- श्रीमद्भागवतमहापुराणे एकदशस्कन्धे 1-10 अध्यायेषु यादवानामुपरिऋषिशापः, 24 अवतारकथनम्, उद्धवस्य चरितादि विषयाः सन्ति।
- छात्रेषु ज्येष्ठानां कृते गौरवप्रदानम्, अवतारज्ञानम्, लौकिक – पारलौकिकज्ञानम् इत्यादिविषयाणां विकासः भवति।

सहायकग्रन्थः – श्रीमद्भागवतमहापुराणम्, गीताप्रेस, गोरखपुर

**Shastri 4th year
Semester-VIII**

Course Code : DSC-19

Course Title : शिवमहापुराणे कोटिरुद्रसंहितायां (सृष्टिखण्डे 1 - 15 अध्यायाः)

Objectives of the Course :

- भारतीयशिक्षायाः उद्देश्यं धर्मार्थकामानां विषये समानरूपेण समादरः।
- अतः छात्राणां धार्मिकशिक्षाप्रधानस्य आवश्यकतामनुभूय पाठ्यक्रमेऽस्मिन् शिवपुराणान्तर्गतकोटिरुद्रसंहितायाः

नियोजनं कृतं वर्तते।

- अत्र पाठ्यांशे भगवतः शिवस्य महादेवत्वादारभ्य घुश्मेश्वरादिवर्णनपर्यन्तं विषयाः उपन्यस्ताः सन्ति।

Unit – 1 कोटिरुद्रसंहितायां सृष्टिखण्डे 1- 3 अध्यायं यावत्

- द्वादशज्योतिर्लिङ्गमाहात्म्यम्
- काशीस्थलिङ्गानां नामानुकीर्तनम्
- अत्रीश्वरयोः कथाप्रसङ्गः

Unit – 2 कोटिरुद्रसंहितायां सृष्टिखण्डे 4- 6 अध्यायं यावत्

- अत्रीश्वरयोः माहात्म्यवर्णनम्
- नन्दिकेश्वरकथाप्रसङ्गः
- कथाप्रसङ्गे ब्राह्मणीस्वर्गतिप्राप्तिः

Unit – 3 कोटिरुद्रसंहितायां सृष्टिखण्डे 7-9 अध्यायं यावत्

- नन्दिकेश्वरशिवलिङ्गमाहात्म्यम्
- गोकर्णक्षेत्रस्थ महाशिवलिङ्गमाहात्म्यम्

Unit – 4 कोटिरुद्रसंहितायां सृष्टिखण्डे 10-12 अध्यायं यावत्

- महाबलेश्वरमाहात्म्ये मित्रसहोपाख्यानम्
- चन्द्रभालपशुपतिनाथादिलिङ्गमाहात्म्यम्
- हाटकेश्वरशिवलिङ्गमाहात्म्यं वर्णनम्

Unit – 5 कोटिरुद्रसंहितायां सृष्टिखण्डे 13-15 अध्यायं यावत्

- अन्धकेश्वरशिवलिङ्गमाहात्म्यवर्णने बटुकोत्पत्तिकथनम्
- सोमनाथज्योतिर्लिङ्गोत्पत्तिः
- मल्लिकार्जुनज्योतिर्लिङ्गवर्णनम्

Outcomes of the course :

- शिवमहापुराणे कोटिरुद्रसंहितानां 1-15 अध्यायेषु द्वादशज्योतिर्लिङ्गमाहात्म्यम्, काशीक्षेत्रवर्णनं, शिवलिङ्गपूजामाहात्म्यादि विषयाः समुपवर्णिताः सन्ति।

- एतान् विषयान् पठनेन भौगलिकज्ञानं, चारित्र्यात्मिकज्ञानविकासः, भक्तेः माहात्म्यादीनां विषयाणां विकासः छात्रेषु भवति।

सहायकग्रन्थौ-

- 1)शिवमहापुराणम्, गीताप्रेस, गोरखपुर
- 2)शिवमहापुराणम्, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी

**Interdisciplinary
Programme**

**Shastri 1st year
Semester- I**

Course Code : GE-1

Course Title : श्रीमद्भगवद्गीतायाः (1-7 अध्यायाः)

Objectives of the course :

- साक्षात् श्रीमहाविष्णोः अवतारः श्रीकृष्ण साक्षात् धर्मरक्षणार्थं, सर्वेषां हिताय कुरुक्षेत्रे उक्तवान् आसीत्।
- गीतायाः पठनेन छात्राणां मानसिकविकासः अवश्यं भवति इति कारणेन अत्र प्रथमोऽध्यायतः सप्तमोऽध्यायः पर्यन्तं पाठ्यक्रमे सन्ति ।

Unit – 1

- अर्जुनविषादयोगः
- सांख्ययोगः

Unit – 2

- कर्मयोगः
- ज्ञानकर्मसंन्यासयोगः

Unit – 3

- कर्मसंन्यासयोगः
- आत्मसंयोगयोगः

Unit – 4

- ज्ञानविज्ञानयोगः

Outcomes of the course :

- श्रीमद्भगवद्गीतायां 1 – 7 अध्यायेषु सांख्य, कर्म, ज्ञान, योगादि विषयाः वर्णिताः सन्ति ।
- गीतायाः पठनेन छात्रेषु बुद्धिः, ज्ञानं, कर्मणि कुशलता, कार्ये एकाग्रताभिवृद्धिः इत्यादयाः अवश्यं वर्धते।

सहायकग्रन्थः – श्रीमद्भगवद्गीता , गीताप्रेस, गोरखपुर

**Shastri 1st year
Semester- II**

Course Code : GE- 2

Course Title : विदुरनीतौ पञ्चमोऽध्यायः

Objectives of the course :

- विदुरनीतिशास्त्रं पुराणेतिहासशास्त्रस्य अन्तसम्बन्धः विषयाणां विषयवैविध्यस्य च अध्ययने सामर्थं प्रकटयति।
- पाठ्यक्रमे वहबः ज्ञातव्यविषयाः प्रतिपादिताः सन्ति।
- अनेन छात्रेषु नैतिकविकासः, स्वर्गलोके अधिकारः धर्मार्थकाममोक्षादीनां विषये ज्ञानवर्धनं भवति।
- तेन छात्राः भारतीयशास्त्रपरम्परा संरक्षणे परिपूर्णता प्रदर्शयन्ति।

Unit -1 आदितः द्वादशश्लोकाः

- यमेन नरकप्राप्तिः
- कर्मानुगुणं व्यवहारः
- आयुष्यहानेः कारणम्
- ब्रह्महत्या समं पापी

Unit -2 त्रयोदशश्लोकात् चतुर्विंशतिश्लोकं यावत् ।

- स्वर्गलोके अधिकारी
- विदुषां गुणाः
- राज्ञः सत्सेवकाः
- आत्मकल्याणार्थं त्यागभावना
- द्युतक्रीडानिन्द
- भृत्यानां राज्ञः विश्वासभाजने उपायाः।

Unit -3 पञ्चविंशतिश्लोकात् षड्विंशतिश्लोकं यावत्

- स्वामिनः कृपापात्रसेवकस्य गुणाः
- त्यागयोग्यभृत्यगुणाः
- पुरुषस्य कर्तव्याकर्तव्यविचाराः
- स्नानेन दश तथा स्वल्पाहारेण षष्ठाभाः

Unit – 4 सप्तत्रिंशत् श्लोकात् अष्टचत्वारिंशत् श्लोकं यावत्

- सेवन अयोग्य षडुरुषाः
- वानप्रस्थाश्रमसमयः
- सम्पूर्णासिद्धीनां मूलमन्त्रः

- पापासक्तमनुष्यस्य दुर्गुणादीनामुपरि दृष्टिः

Unit – 5 उनपञ्चाशत् श्लोकात् चतुष्पष्टिश्लोकं यावत्

- धर्मार्थकामादीनां समयानुसारं सेवनम्
- राजलक्ष्याः अधिकारी
- मनुष्यस्य पञ्चबलानि
- बुद्धेः प्रबलता
- कौरवपाण्डवयोः सम्बन्धविचारः

Outcomes of the course :

- विदुरनीतौ पञ्चमाध्याये कर्मानुगुणं व्यवहारः, स्वर्गलोके अधिकारः, धर्मार्थकाममोक्षादीनां विषयाः सन्ति।
- विदुरनीतेः पठनेन छात्रेषु नैतिकविकासः, सद्बुद्धिः, व्यवहारिकज्ञानं, मोक्षज्ञानञ्च इत्यादि विषयाः विकासाः भवन्ति।

सहायकग्रन्थः - विदुरनीति, गीताप्रेस, गोरखपुर

Shastri 2nd year Semester- III

Course Code : GE-3

Course Title : श्रीभविष्योत्तरपुराणे श्रीवेङ्कटाचलक्षेत्रमाहात्म्यम् (1-10 अध्यायाः)

Objectives of the course :

- छात्राणां कृते भारतीयसंस्कृतेः पूर्णज्ञानाय वेङ्कटाचलक्षेत्रस्य अनुशीलनमत्यन्तावश्यकमिति सततमनुभूय अस्मिन् पत्रे विषयाः उपपादिताः सन्ति ।
- यथा श्वेतवराहकल्पवृत्तान्तं, श्रीवेङ्कटाचलस्थतीर्थानां वर्णनं, कश्यपादिवंशानां विवरणादिविषयाः पाठ्यक्रमेऽस्मिन् स्वीकृताः सन्ति ।

Unit – 1

- जनकनृपानुगतशोकातिरेकप्रकारः
- शतानन्दं प्रति जनककृतस्वशोकनिवृत्त्युपायः
- जनकाय शतानन्दोक्तः श्रीवेङ्कटाचलप्रभावः
- वृषभाचलनामनिष्पत्तिः
- द्वापरयुगे शेषाचलनामनिष्पत्तिः
- कलियुगे श्रीवेङ्कटाचलनामनिष्पत्तिः
- भृगुं प्रति श्रीवेङ्कटाचलनामनिष्पत्तिः

Unit – 2

- भगवतो भृगुकृतसात्त्विकदेवतात्वसमर्थनम्
- स्वामिपुष्करिणीमाहात्म्यम्
- आकाशराजस्य भवने ब्रह्मादीनां धेन्वादिरूपेण स्थितिः
- गोक्षीरपायिनं श्रीनिवासं प्रति गोपालकृतताडनम्
- नृपं प्रति वल्कीकनिर्गतस्य श्रीनिवासस्य शापोदन्तः
- पद्मावतीपरिणयोपोद्धातः

Unit – 3

- वराहानुज्ञया श्रीनिवासस्य शेषाचलप्राप्तिः
- मृगयाविहारोद्युक्तस्य श्रीनिवासालंकारवर्णनम्
- पुत्रलाभेन वियन्नृपानुभूतचिन्ताप्रकारः
- नारदोक्तपद्मावतीशरीरलक्षणानि
- पद्मावतीश्रीनिवासयोः परस्परसंवादः
- वकुलां प्रति श्रीनिवासोक्तिः, पद्मावतीसखीः प्रति वकुलामालिकायाः स्वागमनोदन्तवचांसि
- धरणीशं प्रति पद्मावतीसखीभिः सह वकुलागमनञ्च
- धरणीं प्रति वकुलोक्तस्वागमनकारणम्
- वियन्नृपाज्ञया धरातलं प्रति बृहस्पत्यागमनम्
- श्रीनिवासाज्ञया ब्रह्माद्यानयनार्थं शेषगरुडगमनम्
- पद्मावत्युक्तस्वमनोनिर्वेदहेतुवर्णनम्

Unit – 4

- श्रीनिवासं प्रति चारादिज्ञापितब्रह्मगमनम्
- चतुर्मुखं प्रति श्रीनिवासज्ञापितस्वपरिणयोदन्तः
- ब्रह्माज्ञया विश्वकर्मकृत परिणयार्हपुरनिर्माणप्रकारः
- देवादिकृत विवाहार्थं भगवत्प्रार्थनाभ्युपगमः
- विवाहार्थं करवीरपुराद्रमाहापनम्
- भगवदुक्त्या रमानयनाय करवीरपुरं प्रति सूर्यगमनम्
- करवीरपुराच्छेषाचलं प्रति रमागमनम्

- रमायै श्रीनिवासकथितः पद्मावतीपरिणयोदन्तः

Outcomes of the course :

- श्रीभविष्योत्तरपुराणे श्रीवेङ्कटाचलक्षेत्रमाहात्म्यविषये वेङ्कटाचलस्य विविधानां नामानां वर्णनं, पुष्करादीनां माहात्म्यवर्णनं च अस्ति।
- छात्राः एतस्य पठनेन भौगोलिकज्ञानं, भक्तेः माहात्म्यम् इत्यादीनां ज्ञानं प्राप्तुं शक्नुवन्ति।

मूलग्रन्थः - श्रीवेङ्कटाचलक्षेत्रमाहात्म्यम् - प्रो. रघुनाथाचार्येण सम्पादितम् – T.T.D., Tirupati वेङ्कटाचलेतिहासमाला

सहायकग्रन्थः - वेङ्कटाचलमाहात्म्यं कलारत्नाकरमुद्राक्षरशाला, चेन्नै

प्रस्तावनालेखकः - रामकिशोरदासजी (तेलुगु)

Shastri 2nd year

Semester- IV

Course Code : GE-4

Course Title : दुर्गासप्तसती 1- 13 अध्यायं यावत्

Objectives of the course :

- मार्कण्डेयपुराणस्य दुर्गासप्तसती अत्यन्तमांशविशेषः ।
- अनेन भगवत्याः दुर्गादेव्याः स्वरूपज्ञानं प्राप्नोति।
- देव्याः पराशक्तित्वं छात्राः लोके प्रसारयितुं शक्नोति।
- पुराणोक्तदेव्यापूजाविधेः कर्मकाण्डे उपयोगं कर्तुं शक्नोति।
- दुर्गासप्तसतीपठनेन नित्यनैमित्तिककाम्यकर्मणि स्वकीयं नियोजनं कर्तुं प्रभवन्ति।
- देव्याः सामान्यपरिचयं प्राप्य अन्यानपि तद्विषये शोधयितुं शक्नोन्ति।

Unit – 1 दुर्गासप्तसत्यां 1-3 अध्यायं यावत्

- मधुकैटभवधप्रसङ्गः
- देव्याः प्रादुर्भावः
- महिषासुरसैन्यवधः
- महिषासुरवधः

Unit – 2 दुर्गासप्तसत्यां 4-6 अध्यायं यावत्

- इन्द्रादिकृता देवस्तुतिः

- धूम्रलोचनवधः

Unit – 3 दुर्गासप्तसत्यां 7-8 अध्यायौ

- चण्डमुण्डादीनां वधः
- रक्तबीजस्य वधः

Unit – 4 दुर्गासप्तसत्यां 9-11 अध्यायं यावत्

- निकुम्भवधः
- शुम्भवधः
- देवैः कृता देव्याः स्तुतिः

Unit – 5 दुर्गासप्तसत्यां 12- 13 अध्यायौ

- देव्याः माहात्म्यं वर्णनम्

Outcomes of the course :

- दुर्गासप्तसत्यां 1 – 13 अध्यायेषु मधुकैटभवधः, देव्याः माहात्म्यादि विषयाः सुस्पष्टतया विवरणं प्रतिपादिताः सन्ति।
- एतस्याः पठनेन छात्रेषु भक्तेः विकासः, पापभीतिः, धर्मपालनं, सत्कार्यकरणमित्यादि विषयाः वर्धन्ते।

सहायकग्रन्थः – दुर्गासप्तसती, गीताप्रेस, गोरखपुर

Shastri 3rd year
Semester- V

Course Code : OE-1

Course Title : श्रीमद्वाल्मीकीयरामायणे युद्धकाण्डे 10-20 अध्यायाः

Objectives of the course :

- छात्राणां सामाजिकनैतिकावबोधनाय श्रीमद्रामायणस्य पूर्णज्ञानमावश्यकमस्ति ।
- रामरावणयोः युद्धं रामरावणयोरिव इति प्रसिद्धं सुक्तिरनुसारं युद्धकाण्डे विभीषणोपदेशतः श्रीरामस्य शरणागतं माहात्म्यवर्णनं पर्यन्तं विषयाः अत्र सन्ति ।

Unit – 1

- विभीषणोपदेशः
- लङ्कानगरस्य रक्षणार्थं सौनिकानां नियुक्तिः

Unit – 2

- इन्द्रजितस्य वचनानि

- रावणेन विभीषणस्य तिरस्कारः

Unit – 3

- विभीषणेनोक्त श्रीरामस्य माहात्म्यम्
- शरणागतेः माहात्म्यम्

Unit – 4

- रावणपराक्रमस्य वर्णनम्
- श्रीरामेण कृत रावणवधप्रतिज्ञा

Outcomes of the course :

- श्रीमद्रामायणपठनेन छात्राः भारतीयसनातनसंस्कृतेः पूर्णज्ञानं प्राप्नोति।
- युद्धकाण्डस्य वहवः सामाजिक-नैतिक-प्रामाणिक विषयाः ज्ञास्यन्ति।
- एतेन छात्राः स्वजीवने धर्मस्य प्राशस्त्यज्ञानाय सनातनिक मतस्य प्रयोगं कर्तुं शक्नोति।
- अनेन छात्राः रामायणप्रवचनरङ्गे निष्णाता एवं लोकस्य सन्मार्गनिर्देशकाश्च भवितुमर्हन्ति।

सहायकग्रन्थः – श्रीमद्वाल्मीकीरामायणम्, गीताप्रेस, गोरखपुर

Shastri 3rd year
Semester- V

Course Code : OE-2

Course Title : स्कन्दपुराणस्य काशीखण्डे मोक्षपुरीमाहात्म्यम्

Objectives of the course :

- पाठ्यक्रमे स्कन्दपुराणस्य माहात्म्यविषये विशेषतया वर्णिताः सन्ति ।
- अत्र भारतवर्षस्य मुख्यतीर्थाक्षेत्राणां विशेषत्वं प्रतिपादितमस्ति ।
- अनेन पठनेन छात्राणां तीर्थक्षेत्रज्ञानं, भौगलीकज्ञानं, सामाजिकज्ञानञ्च वर्धनं भवति।
- तेन छात्राः व्यवसायीकदृष्ट्या भारतवर्षस्य पर्यटनक्षेत्रे नियोजितुं शक्नोन्ति ।

Unit- 1 : स्कन्दपुराणस्वरूपम्

- पुराणेषु स्कन्दपुराणस्य स्थानम्
- स्कन्दपुराणस्य अन्तर्विभाजनम्
- स्कन्दपुराणस्य पञ्चलक्षणसमन्वयः
- स्कन्दपुराणस्य माहात्म्यम्

- स्कन्दपुराणोक्तं काशीखण्डस्य माहात्म्यम्

Unit- 2 : मोक्षपुरीवर्णनम् (स्कन्दपुराणे, काशीखण्डः षष्ठअध्यायः)

- शिवशर्मणः. चरित्रवर्णनम्
- शिवशर्मणः शास्त्रज्ञानम्
- तीर्थयात्रायाः माहात्म्यम्
- अगस्त्यलोपामुद्रायोः सम्वादः
- मोक्षपुरीवर्णनम्

Unit-3 : तीर्थक्षेत्रमाहात्म्यम्

- अयोध्यामाहात्म्यम्
- मथुरामाहात्म्यम्
- मायापुरी (हरिद्वार)माहात्म्यम्
- तीर्थराजप्रयागस्यवर्णनम्

Unit-4 : तीर्थक्षेत्रमाहात्म्यम्

- काशीपुरीमाहात्म्यम्
- काञ्चीमाहात्म्यम्
- अवन्तीपुरीमाहात्म्यम् (उज्जयिनी)
- द्वारवत्याः आध्यात्मिकं स्वरूपम्

Outcomes of the course :

- पाठ्यक्रमे स्कन्दपुराणान्तर्गतमोक्षपुरीमाहात्म्यम् नियोजनं कृतं वर्तते ।
- एतद्ग्रन्थपठनेन प्रकृतिविषये, परमात्मविषये च सुस्पष्टज्ञानं छात्राणां भवति ।
- पुराणोक्तमोक्षपुरीप्रसङ्गज्ञानेन छात्राः पर्यटनक्षेत्रेषु कुशलाः भवन्ति ।
- अनेन छात्राः सप्तवचनपराः तेषु क्षेत्रेषु मार्गदर्शकाः भवेयुः।

सहायकग्रन्थः – स्कन्दपुराणम् – (काशीखण्डः),नागप्रकाशन,दिल्ली

Shastri 3rd year
Semester- VI

Course Code : OE-3

Course Title : ब्रह्मपुराणोक्तभुवनकोषादिवर्णनम्(15-18 अध्यायाः, पुनश्च 25 अध्यायः)

Objectives of the course :

- पुराणानामादिभूतेस्मिन् ब्रह्मपुराणे प्रथमभागे 16 to 18 पुनः 25 इति पाठ्यांशत्वेन स्वीकृतेषु चतुर्षु अध्यायेषु छात्राणां सामाजिकज्ञानाय बौधिकविकासाय च सप्तद्वीपादिभौगोलिकज्ञानपुरःसरं भारतवर्षप्रामुख्येन तदन्तर्गततया तीर्थनद्युपनद्यादिस्थानमाहात्म्यादिवर्णनञ्च सम्यक् विहितमस्ति।

Unit – 1

- ब्रह्मपुराणपरिचयः
- भूगोलवर्णनम्

Unit – 2

- सप्तद्वीपवर्णनम्
- जम्बुद्वीपवर्णनम्

Unit – 3

- भारतादिनववर्षवर्णनम्

Unit – 4

- भारतखण्डप्राशस्त्यवर्णनम्
- तत्स्थगिरिनदीनां वर्णनम्
- तदन्तर्गतनानाविधदेशवर्णनम्
- तन्माहात्म्यफलकथनम्

Outcomes of the course :

- ब्रह्मपुराणे भुवनकोषादिवर्णनमिति पाठ्यांशे विशेषतः भूगोलवर्णनम्, सप्तद्वीपवर्णनम्, जम्बुद्वीपवर्णनम् चेति विषयाः सम्यक् उपपादिताः।
- विहितस्य पत्रमाध्यमेन छात्राणां भौगोलिकज्ञानवर्धनं भवति ।
- अनेन भारतादिनववर्षादीनां ज्ञानेन ऐतिहासिकमूल्यवोधविषये अधिगन्तुं शक्नोन्ति ।
- तदन्तर्गतनानाविधातीयानां वैशिष्ट्यं ज्ञातुं शक्नुवन्ति ।

सहायकग्रन्थः - ब्रह्मपुराणम्, मोतिलाल बनारसी दास, दिल्ली

**Shastri 3rd year
Semester- VI**

Course Code : OE-4

Course Title : भविष्यपुराणान्तर्गततया सूर्योपासनामाहात्म्यादिवर्णनम् (पर्व 1 ब्राह्मपर्वणि 49-55 अध्यायाः)

Objectives of the course :

- भारतीयशिक्षायाः उद्देश्यं धर्मार्थकामानां विषये समानरूपेण समादरः।
- अतः छात्राणां कृते शारीरिकमाध्यात्मिकं नैतिकं धार्मिकञ्च शिक्षासंस्कारं दातुं तद्वततया आवश्यकतामनुभूय च अत्र पाठ्यक्रमेऽस्मिन् भविष्यपुराणान्तर्गततया सूर्योपासनामाहात्म्यादिवर्णनविषयाः समायोजिताः सन्ति।
- ततः भविष्यपुराणस्य ब्राह्मपर्वणः 49-55 अध्यायाः इति पाठ्यक्रमेऽस्मिन् पाठ्यांशत्वेन स्वीकृताः सन्ति।
- अत्र सूर्यमाहात्म्यवर्णनादारभ्य सूर्यदेवस्य रथयात्रावर्णनं यावत् विषयाः सम्यक् उपन्यस्ताः सन्ति।

Unit – 1

- भविष्यपुराणपरिचयः
- पौराणिकसूर्यदेवः
- सूर्यदेवस्य माहात्म्यवर्णनम्

Unit – 2

- सप्तमीमाहात्म्यवर्णनम्
- महासप्तमीव्रतवर्णनम्

Unit – 3

- सूर्यपूजायाः वर्णनम्
- सूर्यस्वरूपवर्णनम्

Unit – 4

- सूर्यमहिमावर्णनम्
- सूर्यदेवस्य रथयात्रायाः वर्णनम्

Outcomes of the course :

- पाठ्यक्रमे भविष्यपुराणान्तर्गततया सूर्योपासनामाहात्म्यादि वर्णनविषयाः वर्णिताः ।
- अनेन सूर्यदेवस्य माहात्म्यवर्णनादारभ्य सूर्यदेवस्य रथयात्रावर्णनं यावत् लोकेषु ज्ञापयितुं शक्नोति ।
- अनेन नित्यनैमित्तिककाम्यकर्मणि भगवतः सूर्यदेवस्य सामान्यपरिचयं ज्ञात्वा कर्मकाण्डे जीविकानिमित्तं प्रयोगं कर्तुं शक्नोन्ति ।
- पुराणोक्तसूर्योपासनाविधेः धार्मिकशिक्षासंस्कारं दातुं प्रभवन्ति ।

सहायकग्रन्थः - भविष्यपुराणम्, गीताप्रेस, गोरखपुर

Shastri 4th year
Semester- VII

Course Code : DSE-1

Course Title : श्रीमद्भगवद्गीतायाः एकादशतः पञ्चदशाध्यायं यावत्

Objectives of the course :

- साक्षात् श्रीमहाविष्णोः अवतारः श्रीकृष्णः साक्षात् धर्मरक्षणार्थं, सर्वेषां हिताय कुरुक्षेत्रे उक्तवान् आसीत्।
- गीतायाः पठनेन छात्राणां मानसिकविकासः अवश्यं भवति इति कारणेन अत्र एकादशोऽध्यायतः पञ्चदशोऽध्यायः पर्यन्तं पाठ्यक्रमे सन्ति।
- अनेन मोक्षविषये च सम्यग् ज्ञानं प्राप्नोन्ति।
- विशिष्य छात्राः समग्र जगति सर्वेषु क्रान्तिं जनयितुं समर्थाः भवन्ति।

Unit -1 एकादशोऽध्यायः।

- विश्वरूपदर्शनयोगः
- अर्जुनस्य मोहभङ्गः
- विराडुपदर्शनम्
- अर्जुनद्वारा भगवतः स्तुतिः

Unit -2 द्वादशोऽध्यायः ।

- भक्तयोगः
- साकारनिराकारोपाशकयोः निर्णयः
- भगवत्प्राप्त्युपायः
- भगवत्प्राप्तपुरुषाणां लक्षणम्

Unit -3 त्रयोदशोऽध्यायः।

- क्षत्र क्षत्रज्ञविभागयोगः
- ज्ञानसहितं क्षत्रक्षत्रज्ञयोः विचारः
- ज्ञानेन साकं प्रकृतिपुरुषयोः विचारः

Unit – 4 चतुर्दशोऽध्यायः

- गुणत्रयविभागयोगः
- ज्ञानस्य महिमा
- प्रकृतिपुरुषाभ्यां जगदुत्पत्तिः

- सत्त्व-रज-तमादि गुणानां वर्णनम्
- भगवत्प्राप्त्युपायः

Unit – 5 पञ्चदशोऽध्यायः

- पुरुषोत्तमयोगः
- संसारवृक्षस्य कथनम्
- जीवात्मनः स्वरूपम्
- क्षराक्षरपुरुषस्य विचारः

Outcomes of the course :

- श्रीमद्भगवद्गीतायां 11 – 15 अध्यायेषु विश्वरूपदर्शनं, भक्तियोगः, गुणत्रयविभागयोगः इत्यादि विषयाः बहु विपुलतया वर्णिताः सन्ति।
- गीतायाः पठनेन छात्राणां बुद्धिविकासः, ज्ञानविकासः, कर्मणिकुशलता, मानसिकस्थैर्यमित्यादि विषयाः सम्भवन्ति।

सहायकग्रन्थः – श्रीमद्भगवद्गीता, गीताप्रेस, गोरखपुर

Shastri 4th year
Semester- VII

Course Code : DSE-2

Course Title : कपिलसंहिता

Objectives of the course :

- कपिलसंहिता उपपुराणत्वेन स्वीक्रियते ।
- अस्मिन् पाठ्यक्रमे बहुनां तीर्थनामाश्रमाणां वर्णनं विद्यते ।
- एतद्ग्रन्थपठनेन परमात्मविषये सुस्पष्टज्ञानं भवति ।
- अनेन व्यवसायादिक्षेत्रेषु एवं सकलविशेष ज्ञानं प्राप्तुं शक्नोन्ति ।
- अनेन छात्राः अध्यायननिपुणाः, उत्तमप्रवचनपराः भवितुमर्हन्ति।
- अस्य पाठ्यांशस्य पठनेन छात्राः उत्कलप्रदेशस्य भौगलिकविशेषत्वं ज्ञास्यन्ति ।

Unit – 1 आदितः चत्वारोऽध्यायाः (1-4)

- उत्कलस्य सर्वश्रेष्ठत्ववर्णनम्
- पुरुषोत्तमक्षेत्रे नीलाचले राज्ञः इन्द्रद्युम्नस्य तपः वर्णनम्
- इन्द्रद्युम्नस्य स्वप्नदर्शनम्,

Unit – 2 पञ्चमाध्यायात् अष्टमाध्यायं यावत् (5-8)

- महोदधीमहात्म्यम्
- जाम्बवतीसुनोः शाम्बस्य भास्करस्य आराधनया कुष्ठरोगस्य उपसमनम्
- मैत्रेयवनस्य महिमावर्णनम्, कपिलतीर्थे स्नानमाहात्म्यम्
- अनेकेषां गुह्यानां तीर्थानां माहात्म्यवर्णनम्

Unit – 3 नवमाध्यायात् द्वादशाध्यायं यावत् (9-12)

- कैलासे भगवतः शिवस्य निवासवर्णनम्
- कैलासस्य वैशिष्ट्यवर्णनम्
- विश्वनाथो वाराणासीं विहाय एकाम्रके निवसतीतिवर्णनम्
- सर्वतीर्थविशिष्टविन्दुसरोवरस्य माहात्म्यम्

Unit – 4 त्रयोदशाध्यायात् षोडशोऽध्यायं यावत् (13-16)

- एकाम्रक्षेत्रे मुक्तिवर्णनम्, प्रलयकालेऽपि एकाम्रक्षेत्रं न विनश्यतीति वर्णनम्
- रामेश्वरशिवलिङ्गदर्शनस्य महिमा वर्णनम्
- नहुषस्य राज्यप्राप्तिः
- दक्षयज्ञविध्वंसश्च।

Unit – 5 सप्तदशाध्यायात् एकविंशत्याध्यायं यावत् (17-21)

- गन्धवतीमाहात्म्यवर्णनम्, चातुर्मास्य व्रतविधानम्
- एकाम्रकेवने शिवस्य यात्रया ब्रह्महत्यादीनां पापानां निवृत्तिविषये वर्णनम्
- बहूनां तीर्थानामाश्रमाणां वर्णनम्, भार्गवनद्याः माहात्म्यं वर्णनम्
- महादेवनन्दिकेश्वरसम्वादश्च

Outcomes of the course :

- कपिलसंहितायां 1 – 4 अध्यायेषु उत्कलक्षेत्रमहिमा, कैलासस्य महिमादि विषयाः समुपवर्णिताः सन्ति।
- एतस्य पठनेन भौगोलिकज्ञानं, चारित्रिकविकासः, पर्यावरणज्ञानम् इत्यादि विषयाः वर्धनानि भवन्ति।

सहायकग्रन्थः – कपिलसंहिता, गीताप्रेस, गोरखपुर

Shastri 4th year
Semester- VIII

Course Code : DSE-3

Course Title : भारतीय-इतिहासः

Objectives of the course :

- भारतस्य प्रतिष्ठे द्वे - ' संस्कृतिः संस्कृतश्च ' इत्यनुसारेण छात्राणां चारित्रिकविज्ञानविकासाय भारतीय इतिहासविषयः बहु उपयोगाय भवति।
- अत्र भारतीय संस्कृतिः – वर्णाश्रमः – संस्काराणां विषयाः पाठ्यक्रमे सन्ति।

Unit – 1

- भारतीयसंस्कृतिः
- भारतीय सभ्यतायाः सामान्यपरिचयः

Unit – 2

- वर्णधर्मस्वरूपम्
- आश्रमधर्मस्वरूपम्

Unit – 3

- संस्काराणां परिचयः

Unit – 4

- आश्रमव्यवस्था

Outcomes of the course :

- एतस्य पठनेन छात्राः 'भारतस्य प्रतिष्ठे द्वे संस्कृतं – संस्कृतिस्था' इत्यनुसारेण भारतीय सांस्कृतिकज्ञानं, सभ्यता, संस्कारः इत्यादीन् विषयान् ज्ञातुं शक्नुवन्ति।

सहायकग्रन्थः – भारतीय इतिहासः , राजवली पाण्डेय

Shastri 4th year
Semester- VIII

Course Code : DSE-4

Course Title : शुक्रनीतौ तृतीयोऽध्यायः, आदितः शतश्लोकाः

Objectives of the course :

- शुक्रनीतिग्रन्थं पुराणेतिहासग्रन्थस्य सिद्धान्तानां प्रतिपादयति ।

- पाठ्यांशे धर्मस्य प्रसारः स्त्रीणां स्वाधिकारः, आलस्य परित्यक्तव्यञ्च वहवः विषयाः उटङ्किताः सन्ति।
- अनेन छात्राणां समाजे व्यवहारकुशलाः भवितुम् अर्हन्ति ।
- एतद्ग्रन्थपठनेन छात्राः प्रवचनक्षेत्रे निपुणाः एवं लोकस्य सन्मार्गनिर्देशिकाश्च भवितुं शक्नोन्ति।

Unit -1 शुक्रनीतौ आदितः विंशतिश्लोकाः

- धर्मेण सुखप्राप्तिः
- दशविधपापानि
- इन्द्रियादीनां नियन्त्रणोपायः
- स्त्रीणां सम्बोधनप्रकाराः

Unit -2 शुक्रनीतौ तृतीयोऽध्याये एकविंशतितः चत्वारिंशत्श्लोकं यावत्

- स्त्रीरक्षणम्, नदीतरणादिनिषेधः
- रात्रौ वृक्षवासः निषेधः
- सूर्यं सदा नावलोकयेत्
- सन्ध्यायां भोजननिषेधः
- षट् आततायीनां लक्षणम्

Unit -3 शुक्रनीतौ तृतीयोऽध्याये एकचत्वारिंशत्श्लोकतः षष्ठीश्लोकं यावत्

- स्त्रीणामुपेक्षा न कर्तव्यम्
- विरुद्धराज्ञः पार्श्वे न तिष्ठेत्
- स्त्रीभिः साकं विवादनिन्दा
- षड् दोषाः त्याज्याः इत्यादिः

Unit - 4 शुक्रनीतौ तृतीयोऽध्याये एकषष्ठीश्लोकतः अशीतिश्लोकं यावत्

- कस्यापि मर्मस्पर्शं न कुर्यात्
- आलस्य मनुष्यस्य लक्षणम्
- कटुवचननिषेधम्
- दीर्घदर्शः लक्षणम्
- बलवान्पुरुषस्य लक्षणम् इत्यादिः

Unit - 5 शुक्रनीतौ तृतीयोऽध्याये एकाशीतिश्लोकतः शतं श्लोकं यावत्

- सौर्यमतस्य अनर्थफलम्
- श्रीमत्तः पुरुषस्य स्थितिः
- नष्टवस्तुनः उपेक्षा
- स्त्रीपुरुषादिषु भेदं न कुर्यात्
- सुविद्या ग्रहणम् इत्यादिः

Outcomes of the course :

- शुक्रनीतौ तृतीयाध्याये 1-100 शतश्लोकेषु धर्मस्य ख्यातिः, स्त्रीणां प्रत्येकता इत्यादिविषयाः सन्ति।
- एतस्य पठनेन छात्रेषु आध्यात्मिकज्ञानं, सामाजिकज्ञानञ्च भवन्ति।

सहायकग्रन्थः – शुक्रनीतिः, गीताप्रेस, गोरखपुर

Vocational SKILL BASED

Programme

**Shastri 1st year
Semester- I**

Course Code : SEC-1

Course Title : पुराणपरिचयः, श्रीमद्भागवतमाहात्म्यञ्च (1-6 अध्यायाः)

Objectives of the course :

- छात्राणां व्यक्तित्वविकासाय आध्यात्मिकज्ञानवर्धनाय च श्रीमद्भागवतपुराणस्य प्रथमस्कन्धस्य दशाध्यायाः प्रकल्पिताः ।
- तत्रादौ सूतशौनकसंवादप्रसङ्गे व्यासनारदप्रश्नोत्तरं पाण्डवचरित्रं राज्यत्यागपूर्वकं परीक्षितः गङ्गातीरे प्रायोपवेशनं शुकागमनम् इत्यादयः बहवः ज्ञातव्यविषयाः अस्मिन् पत्रे प्रतिपादिताः सन्ति ।
- वेदविहितार्थानां स्पष्टावबोधनाय पुराणमहत्त्वं पुराणवर्गीकरणं पुराणसङ्ग्रहामाहात्म्यं पुराणानां संक्षिप्तविषयसारः इत्यादयः पुराणानां प्रमुखप्रयोजनविषयाः अस्मिन् पत्रे उल्लिखिताः सन्ति ।

Unit – 1

- पुराणानाम् आविर्भावः
- अष्टादशपुराणपरिचयः

Unit – 2

- पुराणमहत्त्वम्

Unit – 3

- भागवतमाहात्म्यम्
- भक्तेः कष्टनिवृत्तिः

Unit – 4

- गोकर्णोपाख्यानम्
- धुन्धुकारिणः मुक्तिः
- सप्ताहयज्ञस्य विधिः

Outcomes of the course :

- पुराणपरिचयः, श्रीमद्भागवतमाहात्म्यञ्च इत्यस्मिन् विषये पुराणानां प्रादुर्भावः, भागवतमाहात्म्यादि विषयाः समुपवर्णिताः सन्ति ।
- एतस्य पठनेन छात्राः पुराणपठनस्यावश्यकता, पुराणपठनद्वारा ज्ञानाभिवृद्धिः, बुद्धेः विकासः इत्यदीनां विषयाणां ज्ञानं प्राप्स्यन्ति।

सहायकग्रन्थाः -

1. पुराणपर्यालोचनम्, प्रो.कृष्णमणित्रिपाठी, नागपब्लिशर्स
2. श्रीमद्भागवतम्, अन्वितार्थप्रकाशिकासहितम् (गङ्गासहायसम्पादितम्) चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम्, जवाहर नगर, दिल्ली
3. श्रीश्रीधरस्वामिविरचितभावार्थदीपिकासमन्वितं श्रीमद्भागवतम्, गीताप्रेस, गोरखपुर
4. श्रीविजयध्वजविलिखिता पदरत्नावली चेति - गीताप्रेस, गोरखपुर

Shastri 2nd year Semester- III

Course Code : SEC-2

Course Title : महाभारतस्य संक्षिप्तपरिचयः, यक्षयुधिष्ठिरसंवादः (वनपर्वणि 310-316 अध्यायाः)

Objectives of the course :

- “यदिहास्ति तदन्यत्र यन्नेहास्ति न तत् क्वचित्” इति महाभारतवचनानुसारं छात्राणाम् इतिहासज्ञानाय आर्षपरम्परागौरवप्राप्त्यर्थञ्च पाठ्यक्रमेऽस्मिन् महाभारतसंक्षिप्तपरिचयाद् आरभ्य युधिष्ठिरस्य शोकनिवारणं यावत् शान्तिपर्वनिगदिताः बहवः विषयाः अत्र उपपादिताः सन्ति ।

Unit – 1

- महाभारतस्य समयः
- इतिहासमहिमा
- भारतः पञ्चमो वेदः

Unit – 2

- पाण्डवानाम् अरणीप्राप्त्यर्थं मृगान्वेषणम्

Unit – 3

- यक्षयुधिष्ठिरयोः प्रश्नोत्तरीयसंवादः

Unit – 4

- सरोवरसमीपे पाण्डवानां पुनर्जीवनप्राप्तिः
- अज्ञातवासस्य कृते प्रस्थानम्
- वनपर्वश्रवणमहिमा ।

Outcomes of the course :

- महाभारतस्य ऐतिहासिकज्ञानं भवेत्।
- यक्षयुधिष्ठिरयोः प्रश्नोत्तरीयसंवादपठनेन छात्राः धर्मस्य स्वरूपम्, अधर्मस्य स्वरूपञ्च ज्ञातुं शक्नोति।
- विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन सामाजिकमूल्यबोधविषये तथा दायित्वशीलताविषये च छात्रस्य चरित्रनिर्माणं भवति।
- अनेन महाभारतस्य सिद्धान्तानां परिशीलनं कर्तुं शक्नोन्ति।

मूलग्रन्थः - महाभारतम् - एम्. एन्. दत्तेन सम्पादितम्, भाग- 7 परिमलपब्लिकेशन्स, 27/28, शक्तिनगर, दिल्ली - 110007

Shastri 3rd year Semester- V

Course Code : SEC-3

Course Title : श्रीमद्भागवतदशमस्कन्धोक्तकृष्णजन्मप्रसङ्गः (1 - 10 अध्यायाः)

Objectives of the course :

- पुराणतिलकश्रीमद्भागवते दशमस्कन्धे छात्राणां बौधिकविकासाय आन्तरसम्बर्धनाय च परिपूर्णावतारस्वरूपश्रीकृष्णस्य लीलाविषयाः वर्णिताः सन्ति। यथा श्रीकृष्णस्य बाल्यलीलातः महारासलीलापर्यन्तं विषयाः अत्र उपपादिताः सन्ति।

Unit – 1

- श्रीमद्भागवतपुराणपरिचयः
- वसुदेवदेवक्योः विवाहोत्सवः

Unit – 2

- कंसेन देवक्याः षट्त्राणां निधनम्
- गर्भस्तुतिः

Unit – 3

- पृथिव्यां परंब्रह्मणः श्रीकृष्णस्याविर्भावः

Unit – 4

- योगमायया कंसस्य मृत्युरहस्यकथा
- श्रीकृष्णस्य जन्ममहोत्सवः
- पूतनोद्धारः
- शकटभञ्जनं तथा तृणावर्तोद्धारः
- नामकरणसंस्कारः
- बाल्यलीलावर्णनम्

Outcomes of the course :

- श्रीकृष्णजन्मविषयः, पूतनादीनां संहरः विषयाः वर्णिताः सन्ति।
- एतस्य पठनेन छात्रेषु भक्तिभावः, दुष्टचेष्टान् न करणीयानि इति ज्ञानं, सद्बुद्धेः विकासः जायते।

सहायकग्रन्थाः -

1. श्रीमद्भागवतम्, अन्वितार्थप्रकाशिकासहितम् (गङ्गासहायसम्पादितम्) चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम्, जवाहर नगर, दिल्ली
2. श्रीश्रीधरस्वामिविरचितभावावर्धदीपिकासमन्वितं श्रीमद्भागवतम्, गीताप्रेस, गोरखपुर
3. श्रीविजयध्वजविलिखिता पदरत्नावली चेति - गीताप्रेस, गोरखपुर

Shastri 3rd year Semester- VI

Course Code : SEC-4

Course Title : शिवपुराणोक्तद्वादशज्योतिर्लिङ्गानां परिचयः

प्रसङ्गः - शिवपुराणे कोटिरुद्रसंहितायां 12 - 32 अध्यायाः

Objectives of the course :

- भारतीयशिक्षायाः उद्देश्यं धर्मार्थकामानां विषये समानरूपेण समादरः ।
- अतः छात्राणां धार्मिकशिक्षाप्रधानस्य आवश्यकतामनुभूय पाठ्यक्रमेऽस्मिन् शिवपुराणान्तर्गतकोटिरुद्रसंहितायाः नियोजनं कृतं वर्तते ।

- अत्र पाठ्यांशे भगवतः शिवस्य महादेवत्वादारभ्य घृशमेश्वरादिवर्णनपर्यन्तं विषयाः उपन्यस्ताः सन्ति ।

Unit – 1

- शिवपुराणपरिचयः
- भगवतः शिवस्य महादेवत्वं
- हाटकेशलिङ्गस्य उत्पत्तिः

Unit – 2

- अन्धकेश्वरप्रसङ्गे वटुकोत्पत्तेः चर्चा
- चन्द्रमायैः दक्षस्य शापः
- रोगनिवृत्त्यर्थं सोमेश्वरलिङ्गस्य स्थापनम्
- मल्लिकार्जुनः
- महाकालः

Unit – 3

- ओंकारेश्वरः
- केदारेश्वरः
- भीमेश्वरः विश्वेश्वरादि ज्योतिर्लिङ्गानां माहात्म्यवर्णनम्

Unit – 4

- काशिपुरी माहात्म्यम्
- त्र्यम्बकेश्वरः
- वैद्यनाथेश्वरः
- नागेश्वरः
- रामेश्वरः
- घृशमेश्वरादि ज्योतिर्लिङ्गानां माहात्म्यवर्णनम्

Outcomes of the course :

- शिवपुराणे कोटिरुद्रसंहितायां 12–32 अध्यायेषु शिवलिङ्गमाहात्म्यं, काशीक्षेत्रमाहात्म्यादि विषयाः समुपवर्णिताः सन्ति।
- एतस्य पठनेन छात्रेषु सामाजिकविकासः, चारित्र्यकज्ञानविकासः वर्धमानः भवन्ति।

सहायकग्रन्थः -

सम्पादकः - 1. डा. ब्रह्मानन्द त्रिपाठी, चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम्, जवाहर नगर, दिल्ली

2. डा. पुष्पेन्द्रकुमारः, दिल्लीविश्वविद्यालयः, नागशरणसिंह- सम्पादितश्लोकानुक्रमण्या सहितम्

National Sanskrit University, Tirupati

Department of PURANETIHASA

Model Questions Paper -1

अष्टादशपुराणपरिचयः

I. सर्वे प्रश्नाः लघूत्तरेण समाधेयाः ।

(5 × 1 = 5)

- 1) कः पुराणावयवः अभवत् ?
- 2) महापुराणानि कति ?
- 3) विष्णुपुराणे अंशाः कति सन्ति ?
- 4) शिवपुराणे कति संहिताः सन्ति ?
- 5) वायुपुराणे कति पादाः सन्ति ?

II. प्रश्नचतुष्टयस्य संक्षिप्तटिप्पणी प्रदेया ।

(4 × 5 = 20)

- 1) वासुदेवमाहात्म्यम् ।
- 2) पुराणसंख्या ।
- 3) काशीखण्डः ।
- 4) द्वारकामाहात्म्यम् ।
- 5) पुरुषोत्तमक्षेत्रमाहात्म्यम् ।

III. प्रश्नत्रयं विस्तारपूर्वकं साधयत ।

(3 × 10 = 30)

- 1) शिवपुराणस्य विषयसारं लिखत ।
- 2) चातुर्मास्यमाहात्म्यं लिखत ।
- 3) देवीभागवतस्य विषयसारं लिखत ।
- 4) ब्रह्माण्डपुराणस्य विषयसारं लिखत ।
- 5) उमासंहितायाः विषयसारं लिखत ।

IV. प्रश्नमेकं अतिविस्तारपूर्वकं साधयत ।

(1 × 20 = 20)

- 1) ब्रह्मपुराणस्य विषयसारं लिखत ।
- 2) विष्णुपुराणस्य विषयसारं लिखत ।